

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΦΛΩΡΙΝΑΣ
**ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ
ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

«Ο ρόλος της Παιδικής Λογοτεχνίας στη καλλιέργεια του περιγραφικού λόγου»

«How children's literature contribute to cultivate descriptive language?»

ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ: ΠΑΝΑΓΙΩΤΙΔΟΥ ΣΟΦΙΑ

Α.Ε.Μ.: 3186

ΕΠΟΠΤΗΣ : ΚΩΤΣΑΛΙΔΟΥ ΕΥΛΟΞΙΑ,

Β' ΒΑΘΜΟΛΟΓΗΤΗΣ: ΒΑΚΑΛΗ ANNA,

ΦΛΩΡΙΝΑ, ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2020

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ:

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	2
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	3
ABSTRACT	4
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
1^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	
1.1. Προσδιορίζοντας τον όρο παιδί	6
1.2. Ορισμός της Παιδικής Λογοτεχνίας.....	7
1.3. Ιστορική εξέλιξη της Παιδικής Λογοτεχνίας.....	10
1.4. Είδη Παιδικής Λογοτεχνίας.....	13
2^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: Η ΠΑΙΔΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΣΤΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ	
2.1. Η παιδαγωγική αξία της Παιδικής λογοτεχνίας.....	19
2.2. Η σχέση της Παιδικής Λογοτεχνίας και της νηπιαγωγού.....	21
2.3. Η βιβλιοθήκη στο νηπιαγωγείο.....	23
2.3. Ο ρόλος της Παιδικής Λογοτεχνίας στις δραστηριότητες των παιδιών.....	24
3^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΤΟ ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ	
3.1. Η ανάπτυξη του λόγου.....	28
3.2. Ο περιγραφικός λόγος.....	29
3.3. Ποιες δραστηριότητες από το αναλυτικό πρόγραμμα αντιστοιχούν στην ανάπτυξη και την καλλιέργεια του περιγραφικού λόγου.....	31
4. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	34
5. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΠΗΓΕΣ	35

Περίληψη

Αντικείμενο μελέτης της παρούσας εργασίας αποτελεί ο ρόλος της Παιδικής Λογοτεχνίας στο νηπιαγωγείο. Αρχικά, προσδιορίζεται ο όρος της παιδικής ηλικίας και έπειτα διαχωρίζονται τα στάδιά της στο βρεφικό, στο νηπιακό και στη σχολική ηλικία. Για να γίνει αντιληπτή η παιδαγωγική αξία της Παιδικής Λογοτεχνίας, πρέπει πρώτα να κατανοηθεί ο ορισμός της καθώς και να ξεχωριστούν τα είδη της. Είναι απαραίτητο για την ολοκληρωμένη γνώση του θέματος να αναφερθεί η ιστορική εξέλιξή της μέχρι την σύγχρονη εποχή. Αυτά ακριβώς περιλαμβάνει το πρώτο κομμάτι της εργασίας με σκοπό το θεωρητικό πλαίσιο. Όσον αφορά το δεύτερο κεφάλαιο συμπληρώνει την παιδαγωγική αξία της και επισημαίνει τον σημαντικό ρόλο του εκπαιδευτικού, ο οποίος είναι ο οδηγός στην εκπαίδευση του παιδιού. Έπειτα γίνεται μια αναφορά στην συμβολή της σχολικής βιβλιοθήκης στην ανάπτυξη του παιδιού καθώς και στην διαμόρφωση της. Στη συνέχεια, τονίζεται η αξία της παιδικής λογοτεχνίας στις δραστηριότητες των παιδιών. Τελειώνοντας, στο τρίτο κεφάλαιο δίνεται έμφαση στην ανάπτυξη της βασικής δεξιότητας του ανθρώπου, η οποία είναι η γλωσσική δεξιότητα. Επιπλέον καλλιεργείται και ο περιγραφικός λόγος μέσα από τις διάφορες δραστηριότητες που δημιουργούνται. Όμως για να επιτευχθεί αυτή η δεξιότητα πρέπει οι δραστηριότητες να είναι βασισμένες στους στόχους και τους σκοπούς του Αναλυτικού Προγράμματος του Νηπιαγωγείου. Επομένως, είναι εξίσου σημαντική η αναφορά στις δραστηριότητες που μπορούν να αναπτύξουν τον περιγραφικό λόγο του παιδιού με βάση το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών του νηπιαγωγείου.

ABSTRACT

The subject of this research is the role of Children's Literature in the kindergarten. Initially, the term "childhood" is segregated and then its stages are divided into infantile, toddler and school age. In order to comprehend the pedagogical use of Children's Literature, it is required to understand its definition and distinguish its categories. It is essential for the complete knowledge of the subject to reference its evolution throughout history until modern time. The aforementioned topics are being discussed in the first chapter of this thesis, which constitutes the foundation of Children's Literature. The second chapter completes the educational value of Children's Literature and highlights the tutor's important role, who is providing guidance in every child's education. Consequently, there is a discussion about the school library's contribution in shaping the child's evolution. Then we emphasize the Child's Literature merit in the children's activity. Ultimately, the third chapter's focus lays on the development of the fundamental human ability, speech. Furthermore, descriptive speech is formed from the different activities. In order to achieve the aforementioned skill, the activities must be based on the Kindergarten's Analytical Program's target. Equally important are the activities that help with the development of children's descriptive speech based on the Educational Units of the Education Program followed by the kindergarten.

Εισαγωγή

Η παιδική λογοτεχνία είναι ένα ιδιαίτερο κομμάτι της Λογοτεχνίας η οποία αφορά την ψυχαγωγία και την εκπαίδευση των παιδιών. Προτού γίνει λόγος για την παιδική λογοτεχνία είναι σημαντικό να οριστεί το περιεχόμενο της Λογοτεχνίας. Η Λογοτεχνία χαρακτηρίζεται ως μια δραστηριότητα του ανθρώπου, που χρησιμοποιεί ως εκφραστικό μέσο τον λόγο, ο οποίος διακρίνεται σε προφορικό και γραπτό και αποτελεί ατομικό δημιούργημα. Ο κάθε άνθρωπος έχει τα δικά του πιστεύω και τις δικές του ιδεολογίες όπου αυτό αποτελεί το βασικό χαρακτηριστικό που διαφοροποιεί το κάθε λογοτεχνικό δημιούργημα του ανθρώπου.

Βασικός στόχος αυτής της εργασίας είναι η παρουσίαση της αξίας της παιδικής λογοτεχνίας στο νηπιαγωγείο και η συμβολή της στην γλωσσική ανάπτυξη του παιδιού. Αναμφισβήτητα, τα παιδιά από μικρή ηλικία έρχονται σε επαφή με την παιδική λογοτεχνία μέσω των παραμυθιών, των ποιημάτων, των μύθων, του θεάτρου. Ο στόχος της παιδικής λογοτεχνίας πέρα από την ψυχαγωγία είναι και η καλλιέργεια και η ανάπτυξη του προφορικού λόγου αλλά και του πνευματικού κόσμου. Αυτό επιτυγχάνεται με τα είδη της παιδικής λογοτεχνίας που εφαρμόζει η νηπιαγωγός στην τάξη τα οποία είναι το παραμύθι, ο μύθος, το μυθιστόρημα, το ποίημα, το θέατρο, τα Limerick, τα εικονογραφημένα βιβλία και τα βιβλία γνώσεων. Σε αυτή την ανάπτυξη ενισχυτικός είναι ο ρόλος της σχολικής βιβλιοθήκης καθώς τα παιδιά έχουν την ευκαιρία να έρθουν σε άμεση επαφή με τα βιβλία. Η καλλιέργεια της γλωσσικής ικανότητας είναι πολύ σημαντική για τα παιδιά του νηπιαγωγείου. Με την βοήθεια διάφορων δραστηριοτήτων που οργανώνει η νηπιαγωγός με βάση το ΔΕΠΠΣ καλλιεργείται ο περιγραφικός λόγος του παιδιού.

Αρχικά στο πρώτο κεφάλαιο της εργασίας γίνεται λόγος για τον ορισμό της παιδικής ηλικίας, η οποία αποτελεί σημαντικό στάδιο στην ανάπτυξη του ανθρώπου. Στη συνέχεια επισημαίνεται ο ορισμός της παιδικής λογοτεχνίας και τα είδη της. Στο δεύτερο κεφάλαιο αναδεικνύεται η παιδαγωγική αξία της καθώς και η σχέση της νηπιαγωγού με αυτή αλλά και ο ρόλος της σχολικής βιβλιοθήκης. Παράλληλα, αναδεικνύεται η λειτουργία της παιδικής λογοτεχνίας στις δραστηριότητες των παιδιών. Κλείνοντας στο τελευταίο κεφάλαιο γίνεται αναφορά για την ανάπτυξη του λόγου και του περιγραφικού λόγου. Επιπλέον, επισημαίνονται οι δραστηριότητες που συντελούν στην ανάπτυξη του περιγραφικού λόγου.

1^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

1.1 ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΖΟΝΤΑΣ ΤΟΝ ΟΡΟ ΠΑΙΔΙ- ΠΑΙΔΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ

Η παιδική ηλικία αποτελεί την περίοδο της ζωής του ανθρώπου από την γέννηση του μέχρι την έναρξη της ήβης. Τα στάδια αυτής της περιόδου είναι τα εξής: το **νεογνικό** από τη γέννηση μέχρι την 4^η εβδομάδα ζωής, το **βρεφικό** μέχρι το 1^ο έτος, το **νηπιακό ή πρόμη παιδική ηλικία** μέχρι το 6^ο-7^ο έτος και τέλος τη **δεύτερη παιδική ή σχολική ηλικία** μέχρι την έναρξη της ήβης (11-14ετών) (Δομή, 2005). Η έννοια της παιδικής ηλικίας ποικίλει ανάλογα με τον κοινωνικό χώρο και χρόνο. Κυριαρχούν διαφορετικές αντιλήψεις και προσδοκίες για τις ικανότητες των παιδιών λόγω των διαφορετικών τρόπων αντιμετώπισης τους, από την εποχή που το παιδί αντιμετωπιζόταν ως ενήλικας μέχρι την σημερινή εποχή όπου η παιδικότητα αποτελεί μια μοναδική και σημαντική φάση της ανθρώπινης ζωής. (Νικολαΐδη, Φ., 2016)

Στα παλιά τα χρόνια η παιδική ηλικία δεν αποτελούσε μια ξεχωριστή περίοδος της ζωής του ανθρώπου. Μέχρι τον 18^ο αιώνα το παιδί εκλαμβάνεται ως «αντιγραφή» του ενήλικου με ίδια αντίληψη και χαρακτηριστικά. Αυτή η άποψη κυριαρχούσε διότι το παιδί εκείνα τα χρόνια ακολουθούσε τον ενήλικα στην καθημερινότητα του με αποτέλεσμα να συχνάζει στα καφενεία, στο δρόμο με αποτέλεσμα η γλώσσα τους να αντανακλά τα ακούσματα του περιβάλλοντα χώρου του. Επιπροσθέτως, οι συνθήκες ζωής του ήταν δύσκολες διότι υπέστη εγκατάλειψη, ξυλοδαρμό, τρομοκρατία, σεξουαλική αποπλάνηση, οικονομική εκμετάλλευση κτλ. Οι ενήλικες εκείνα τα χρόνια δεν γνώριζαν την σημαντική αξία και ευαισθησία αυτής της περιόδου του ανθρώπου. (Κωτόπουλος, 2013)

Βιολογικά η λέξη παιδί παραπέμπει σε βιολογική ανωριμότητα, αδυναμία του ανθρώπου που βρίσκεται στο αναπτυξιακό στάδιο της παιδικής ηλικίας, δηλαδή μεταξύ της ενηλικίωσης και της βρεφικής του ηλικίας. Το παιδί μπορεί να είναι γνώριμο για τους ανθρώπους και χρειάζεται την προστασία και την φροντίδα του ενήλικα αλλά στην πραγματικότητα οι άνθρωποι δεν γνωρίζουν όλες τις ανάγκες του. Ταυτόχρονα αποτελεί πηγή κινδύνου διότι ανακαλεί στην μνήμη του ανθρώπου σημαντικά συναισθήματα του παρελθόντος που προκαλούν αρνητικές συμπεριφορές. (Κωτόπουλος, 2013)

Σύμφωνα με τον **P.Aries** η ανακάλυψη της παιδικής ηλικίας είναι σημαντική προς μελέτη. Ο ιστορικός εστίασε στον ρόλο του παιδιού και της οικογένειας μέσα στην κοινωνία της Γαλλίας, όπου η παιδική ηλικία εντοπίζεται στην περίοδο της ανάπτυξης του παιδιού που δεν μπορεί να αυτοεξυπηρετηθεί με συνέπεια την αναγκαία βοήθεια του ενήλικα. Έπειτα το παιδί αναπτύσσεται χωρίς να περνάει την περίοδο της νεανικής ηλικίας. Η κοινωνικοποίηση του διασφαλιζόταν από την επαφή του με τους ενήλικες και την εκπαίδευση, η οποία θεμελιώνεται από την ανάγκη ικανοποίησης των αναγκών της οικογένειας. (Αρίες, 1990)

Ο άγγλος ακαδημαϊκός **Nicholas Tucker** επιδίωξε να καταγράψει τα διαχρονικά χαρακτηριστικά του παιδιού, τα οποία όμως διαφοροποιούνται σε κάθε άνθρωπο. Τα χαρακτηριστικά είναι τα εξής:

- Ο αυθορμητισμός
- Η δεκτικότητα στην ισχύουσα κουλτούρα
- Οι φυσιολογικοί περιορισμοί (πρώτιστα σωματική αδυναμία)
- Η σεξουαλική ανωριμότητα
- Η τάση προσκόλλησης στους μεγάλους
- Η αδυναμία αφηρημένης σκέψης
- Η ελάχιστη ικανότητα συγκέντρωσης

Το παιδί είναι μια κατασκευασμένη έννοια, ένα κατασκεύασμα που σε κάθε χρονική στιγμή συμβαδίζει με τις διαφορετικές κοινωνικές αλλαγές». Αυτή η άποψη υποστηρίζεται από τις θεωρητικούς της Παιδικής Λογοτεχνίας **Jacqueline Rose** και **Karin Lesnik-Obserstejn**, οι οποίες προσθέτουν παράλληλα πως είναι δύσκολο να ανακαλύψει κάποιος την πραγματική έννοια του όρου παιδιού επομένως και τα χαρακτηριστικά του αλλά και το είδος των βιβλίων που πρέπει να απευθύνονται στα παιδιά.

Η άποψη του **Jean-Jacques Rousseau** επισημαίνει ότι το παιδί αποτελεί ένα εύπλαστο υλικό που πρέπει να παραμείνει μακριά από τις επιθέσεις της κοινωνίας και να ενισχυθεί με τα κατάλληλα μέσα προκειμένου να ζήσει στην πραγματικότητα του κόσμου. Είναι αναγκαίο να κρατήσει επαφή με την φύση και να μην επηρεάζεται από την κοινωνία ώστε να μάθει μόνο του και να εξελιχθεί ανάλογα με το διανοητικό και συγκινησιακό επίπεδο ανάπτυξης. Η καθοδήγηση και η βοήθεια από τους κατάλληλους ενήλικες θεωρείται απαραίτητη από τον **Rousseau** προκειμένου να αναπτυχθεί φυσιολογικά ένα παιδί. (Κωτόπουλος, 2013)

1.2 Ορισμός Παιδικής Λογοτεχνίας

Τα παιδικά κείμενα βοηθούν στην ψυχαγωγία και την πνευματική καλλιέργεια των παιδιών. Τα παιδιά λατρεύουν να ακούν παραμύθια, μύθους, ιστορίες, λαχνίσματα, τα οποία αποτελούν λογοτεχνικά είδη της παιδικής λογοτεχνίας. Αυτά τα λογοτεχνικά είδη απαρτίζουν ένα μεγάλο μέρος της καθημερινότητας των παιδιών τόσο στο νηπιαγωγείο, με την χρήση της νηπιαγωγού ως μέσα για την κοινωνικοσυναισθηματική και πνευματική ανάπτυξη των παιδιών, όσο και με τη χρήση της μητέρας στο σπίτι. Όμως τι είναι η παιδική λογοτεχνία; Ποια είναι ακριβώς τα είδη της; Ποιο το χρονικό διάγραμμά της;

Το νόημα του όρου παιδικής λογοτεχνίας ποικίλλει από εποχή σε εποχή και από πολιτισμό σε πολιτισμό. Η παιδική λογοτεχνία δεν είναι εύκολο να οριστεί καθώς υπάρχουν διαφορετικές απόψεις, οι οποίες έχουν περισσότερη επιτυχία όταν γίνεται λόγος στα πεδία αναφοράς της. Κάποιοι πιστεύουν πως η παιδική λογοτεχνία είναι το σύνολο των λογοτεχνικών έργων που γράφονται από τα ίδια τα παιδιά και απευθύνονται στα παιδιά . Αυτό όμως δημιουργεί το ερώτημα αν είναι σε θέση τα παιδιά να δημιουργήσουν άξια λόγου λογοτεχνικά έργα.

Σύμφωνα με την με την Κανατσούλη (2002) η Παιδική Λογοτεχνία ορίζεται συγκριτικά με την λογοτεχνία των ενηλίκων. Πιο συγκεκριμένα για την **Rebecca Lukens** η Παιδική Λογοτεχνία είναι διαφορετική από τη λογοτεχνία των ενηλίκων στο βαθμό, όχι όμως στο είδος καθώς οι συγγραφείς των παιδικών λογοτεχνημάτων θα πρέπει να χρησιμοποιούν τα ίδια στάνταρ που χρησιμοποιούν οι συγγραφείς για τους ενηλίκους. Την ίδια άποψη φαίνεται να έχει ο **Marcus Crouch** συμπληρώνοντας ακόμη πως τα παιδικά βιβλία πρέπει να είναι εύληπτα. Παράλληλα ο συγγραφέας **Nicholas Tucker** ζητά από τους συγγραφείς των παιδικών λογοτεχνημάτων να επιμείνουν σε ορισμένες περιοχές της εμπειρίας και του λεξιλογίου.

Ο **Miles McDowell** ορίζει την Παιδική Λογοτεχνία αναφέροντας τα χαρακτηριστικά του παιδικού βιβλίου: τα παιδικά βιβλία είναι συντομότερα με ευδιάκριτη δομή, ενεργό δράση, πλούσιους διαλόγους και γεγονότα αποφεύγοντας όμως τις περιγραφές και τις ενδοσκοπήσεις· οι πρωταγωνιστές είναι παιδιά και η γλώσσα που χρησιμοποιείται είναι προσαρμοσμένη στη γλώσσα του παιδιού· χρησιμοποιούνται συμβάσεις και η ιστορία βασίζεται σε εμφανείς σχηματοποιήσεις οι οποίες αγνοούνται στη λογοτεχνία των ενηλίκων· τέλος δεν μπορούμε να παραλείψουμε τα στοιχεία του μαγικού, του φανταστικού, της απλότητας και της περιπέτειας που είναι και τα βασικά στοιχεία του παιδικού βιβλίου. (Κανατσούλη, 2002)

Η **Λότη Πέτροβιτς-Ανδρονούλου** προτιμά να αναφερθεί στα σημεία αναγνώρισης της Παιδικής Λογοτεχνίας: ως προς τη μορφή, την λιτότητα του λόγου, την απουσία βωμολοχιών και σαρκασμού, τη συντομία και το καίριο των περιγραφών, την αμεσότητα της αφήγησης, τη διαγραφή των χαρακτήρων χωρίς επιμονή στην ψυχογράφησή τους. (Λ. Πέτροβιτς-Ανδρουτσοπούλου, 1990 ό.α. στο Κανατσούλη, 2002) Ως προς το περιεχόμενο, η υπόθεση έχει ξεκάθαρο πλαίσιο και η πλοκή είναι έντονη και γρήγορη ενώ παράλληλα κυριαρχεί το αίσθημα ότι ο αναγνώστης είναι αντικείμενο αγάπης από το συγγραφέα. Ο **Ηρακλής Καλλέργης** επισημαίνει την ανάγκη για τους συγγραφείς παιδικών λογοτεχνημάτων να εφαρμόζουν τη δραστικότητα του ωραίου λόγου και τις ψυχικές ανάγκες της παιδικής ηλικίας προκειμένου να προσφέρουν κείμενα «που πρώτιστα θα κάνουν τη συνείδηση του αναγνώστη να λειτουργήσει αισθητικά αλλά θα περιέχουν και κάποια ιδεολογικά μηνύματα». Ο λογοτέχνης των

παιδικών βιβλίο πρέπει να συνειδητοποιεί την ευθύνη του και να εκφράζει τον άγγελο και όχι το δαίμονα που κρύβει μέσα του. (Καλλέργης, 1992 ό.α. στο Κανατσούλη, 2002)

Η Γαλλίδα μελετήτρια της παιδικής λογοτεχνίας **Isabelle Jan** υποστηρίζει, ότι η ύπαρξη της παιδικής λογοτεχνίας είναι εφικτή μόνο από τη στιγμή που υπάρχει διάκριση και, κατά συνέπεια, ο ορισμός της παιδικής ηλικίας· η διχοτόμηση παιδιού-ενήλικου δεν ήταν αυτονόητη στο παρελθόν, όπως έδειξε ο **Philippe Aries**. (Aries, 1993, ό.α. στο Κανατσούλη, 2002) Επιπλέον τονίζοντας τη ρευστότητα των λογοτεχνικών ειδών που περιέχονται στην παιδική λογοτεχνία, καθώς επίσης και τις ηλικιακές διακυμάνσεις των αποδεκτών αναγνωστών, καταλήγει με αφαιρετικό τρόπο να προσδιορίζει το περιεχόμενό του όρου ότι δεν είναι ή θεωρεί ότι δεν είναι παιδική λογοτεχνία. (Jan, 1985, ό.α. Κανατσούλη, 2002)

Η Λογοτεχνία των ενηλίκων και η Παιδική Λογοτεχνία προσφέρουν την ίδια απόλαυση στους αναγνώστες τους αντίστοιχα. Τα παιδιά απολαμβάνουν μία ιστορία, όμως η απόλαυση αυτή εξαρτάται από τις εμπειρίες που έχουν οι οποίες είναι περιορισμένες εφόσον αδυνατούν να κατανοήσουν τις ιδέες λόγω της συμβατότητας τους. Το λεξιλόγιο πρέπει να είναι προσεγμένο και απλό για την κατανόηση των παιδιών. (Κατσίκη & Γκαβάλου, 1994).

Οι ενήλικοι εισχωρούν στα παιδικά βιβλία με τα βιώματά της ενήλικης ζωής τους. Το κύριο ερώτημα είναι κατά πόσο τα αληθινά βιώματα και οι πραγματικές εμπειρίες των παιδιών αποτελούν το υλικό για το παιδικό βιβλίο ή ακόμη, κατά πόσο τα παιδικά βιβλία ανταποκρίνονται στην αληθινή εικόνα η οποία αναπαράγεται από τους ενήλικους για τα παιδιά, χωρίς να έχουν υπόψη τους ίδιους τους ενδιαφερόμενους. Ο **Peter Hollindale** στο βιβλίο του, *Σημεία παιδικότητας στα παιδικά βιβλία*, προσπαθεί να επαναπροσδιορίσει το αντικείμενο της παιδικής λογοτεχνίας. Η έννοια της «παιδικότητας» μεταλλάσσει ριζικά την άποψη του για το παιδί αλλά και για το είδος της λογοτεχνίας που απευθύνεται στο παιδί καθώς και για τους τρεις παραμέτρους που συγχέονται και αλληλοκαθορίζονται οι οποίοι είναι: παιδί, ενήλικος και βιβλίο. Η παιδικότητα ορίζει το δυναμικό παιδί που έχει φαντασία και πειραματίζεται, αλληλοεπιδρά και είναι ευμετακίνητο. Επομένως, η παιδικότητα αποτελεί την ηλικιακή φάση του παιδιού που ενηλικιώνεται. Η αξία της συνιστάται κυρίως στα βιώματα που αποκτούν τα παιδιά σε αυτή τη φάση της ζωής τους δηλαδή την αυτονομία των βιωμάτων αυτών σε σχέση με κάθε άλλη ηλικιακή φάση. Το σημαντικότερο για το παιδί είναι πως στη παρούσα φάση είναι παιδί και κατασκευάζει τον εαυτό του ως παιδί και έχει επίγνωση αυτής της παροντικής του κατάστασης. Άρα καταλήγει στο συμπέρασμα πως το σημαντικότερο σημείο στον ορισμό της Παιδικής Λογοτεχνίας είναι τα κείμενα, που έχουν κοινά κάποια συγκεκριμένα μυθοπλαστικά χαρακτηριστικά τα οποία ενεργοποιούνται (ώστε να γίνουν

λογοτεχνία για παιδιά) από ένα αναγνωστικό γεγονός: ότι διαβάζονται από παιδιά. (Hollindale, 1997, ό.α. στο Κανατσούλη, 2002)

1.3 Ιστορική Εξέλιξη της Παιδικής Λογοτεχνίας.

Για να εξεταστεί σωστά ένα φαινόμενο πρέπει να ληφθεί υπόψη ο χρονικός προσδιορισμός του και η εξέλιξη του μέσα στα χρόνια. Κάθε περίοδος ενός φαινομένου είναι σημαντική και διαφοροποιείται από τις υπόλοιπες περιόδους του. Συγκεκριμένα όσον αφορά την Παιδική Λογοτεχνία μπορούμε να διαπιστώσουμε τη διαφοροποίηση των χαρακτηριστικών από εποχή σε εποχή, η οποία δεν βρίσκεται έξω από τις γενικότερες αλλαγές στο νέο ελληνικό έντεχνο λόγο και γενικά στο κλίμα της κάθε εποχής. Σύμφωνα με την Κανατσούλη (2002) και τον Δελώνη (1990) οι χρονικοί περίοδοι της παιδικής λογοτεχνίας είναι οι εξής:

✓ **A Περίοδος 1835-1858**

Την πρώτη περίοδο της παιδικής λογοτεχνίας χαρακτηρίζεται ως **νηπιακή ηλικία** διότι εδώ εμφανίζονται οι προσπάθειες για δημιουργία συνείδησης των συγγραφέων (Αλέξανδρου Ρίζου, Ηλία Τανταλίδη, Αλεξάνδρου Κατακουζηνού). Σε αυτή την περίοδο η Παιδική Λογοτεχνία βρίσκεται στα θεμέλια της έχοντας έναν έντονο διδακτικό χαρακτήρα και πολλές ξένες επιδράσεις καθώς μεταφράζονται τα έργα πολλών ξένων συγγραφέων (Ντίκενς, Άντερσεν, Ντεφόου).

✓ **B Περίοδος 1858-1917**

Οι αγώνες για τη γλώσσα αυξάνονται την περίοδο αυτή, θριαμβεύει ο δημοτικισμός και κυριαρχούν μορφές όπως :

- Ο Ψυχάρης, με τίτλο του βιβλίου «*Το ταξίδι μου*» που αποτελούσε το πρώτο πεζογράφημα σε δημοτική γλώσσα.
- Ο Νικόλαος Πολίτης, πρώτος καθηγητής Λαογραφίας (Πανεπιστήμιο Αθηνών) ο οποίος έστρεψε το ενδιαφέρον των λογίων στα δημιουργήματα του λαϊκού πολιτισμού.

Επιπλέον, αποφαινεται μία έντονη τάση να μελετηθεί και να προβληθεί ο πραγματικός κόσμος του παιδιού. Επιπλέον, κυριαρχεί ο διδακτισμός, ο εθνικός φρονηματισμός, η προσκόλληση σε θέματα θρησκευτικά και φυσιολατρικά.

Σημαντικά γεγονότα :

- Εκδόθηκε το έργο του Λέοντος Μελά με τίτλο «**Ο Γεροστάθης**» και το έργο του Αλέξανδρου Ρίζου Ραγκαβή με τίτλο «**Ελληνική Χρηστομάθειαν**»

τα οποία καλλιεργούσαν την ηθική διαπαιδαγώγηση και την ψυχαγωγία των νέων. Θεωρούνταν τα πρώτα έργα της Ελληνικής Παιδικής λογοτεχνίας.

- Το **1869** δημιουργήθηκε ο «**Σύλλογος προς διάδοσιν των ελληνικών γραμμάτων**» μέσω του οποίου προωθήθηκε το παιδικό βιβλίο με κάθε τρόπο.

- Το **1879** εκδόθηκε ένα παιδικό περιοδικό με τίτλο «**η Διάπλασις των παιδων**».

- Το **1884** ο Βιζυηνός έγραψε το πρώτο νεοελληνικό διήγημα στη δημοτική γλώσσα με τίτλο «**Ο Τρομάρας**» το οποίο δημοσιεύτηκε στο παιδικό περιοδικό Διάπλαση των παιδων.

- Το **1889** ο Αλέξανδρος Πάλλης δημοσίευσε την ποιητική συλλογή του «**τραγουδάκια για παιδιά**»

- Το **1900** παρουσιάζεται μία σειρά με παιδικά έργα από το «**Σύλλογο προς διάδοσιν των ελληνικών γραμμάτων**».

- Το **1909** εκδόθηκε της Πηνελόπης Δέλτα «**Το παραμύθι χωρίς όνομα**».

- Το **1910** ιδρύθηκε ο «**Εκπαιδευτικός Όμιλος**» από 36 λογοτέχνες παιδαγωγούς και γλωσσολόγους (Δελμούζος, Γληνός, Τριανταφυλλίδης) ο οποίος βοήθησε στην έκδοση των νέων έργων για παιδιά, μεταφράσεων και στη δημιουργία βιβλιοθηκών.

✓ **Γ Περίοδος 1917-1940**

Σε αυτή την περίοδο συμβαίνουν σημαντικά ιστορικά γεγονότα, όπως η τραγωδία της Μικράς Ασίας, ο μεσοπόλεμος και η δικτατορία του Μεταξά. Παράλληλα σημαντικά πρόσωπα που ξεχωρίζουν είναι ο Γρηγόρης Ξενόπουλος και η Αντιγόνη Μεταξά (θεία Λένα).

Τα θέματα που απασχολούν αυτή την περίοδο είναι τρία βασικά Πατρίδα-Θρησκεία-Οικογένεια, στα οποία αποφαίνονται η φυσιολατρική διάθεση, ο λογοτεχνικός διδακτισμός, η σοβαροφάνεια, η απλοϊκότητα και η προσκόλληση στα στερεότυπα της προηγούμενης περιόδου.

Σημαντικά γεγονότα:

- **1917** «**Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση**». Κύρια πρόσωπα της εποχής ήταν οι πολιτικοί Χ. Τρικούπης και Ε. Βενιζέλος όπου στήριξαν την αναθεώρηση της γλώσσας. Επίσημα το 1917 ο Βενιζέλος δημιουργεί νομοθετικά την Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση μέσω της οποίας εφαρμόζεται η διδασκαλία της δημοτικής γλώσσας. Όμως υπήρξαν πολλές αντιδράσεις από καθαρευουσιάνους καθηγητές.

- Το **1918** εκδίδεται το βιβλίο του Ζαχαρία Παπαντωνίου «**Τα ψηλά βουνά**».

Παράλληλα σημαντική υπήρξε η συγγραφή πολλών σχετικών κειμένων από τους Γ. Βιζυηνό, Κ. Παλαμά, Γ. Δροσίνη, Ι. Καμπά, Αλ. Πάλλη, Ι. Βλαχογιάννη, Ζ. Παπαντωνίου, Π. Δέλτα, Γρ. Ξενόπουλο, Στ. Σπεράντζα, Π. Πικρό, ο οποίος είναι ο εισηγητής του παιδικού μυθιστορήματος επιστημονικής

φαντασίας στην Ελλάδα, Β. Ρώτα, Ε. Αλεξίου, Σ. Μαυροειδή-Παπαδάκη, Ρ. Καρθαίου, Α. Μεταξά, Α. Τροπαιάτη, Γ. Βερίτη κα.

✓ Δ Περίοδος 1940-1974

Τα σημαντικά ιστορικά γεγονότα που χαρακτηρίζουν αυτή την περίοδο είναι ο ελληνοϊταλικός πόλεμος, η κατοχή, ο εμφύλιος πόλεμος, η επτάχρονη δικτατορία. Παράλληλα η περίοδος αυτή δέχτηκε κάποιες επιδράσεις από την αστυφιλία, την αύξηση της έκδοσης περιοδικών και εφημερίδων, τον αμερικάνικο τρόπο ζωής, τον καταναλωτισμό και τον ερχομό της τηλεόραση, οι οποίες επηρέασαν και την Παιδική Λογοτεχνία.

Σημαντικά γεγονότα:

- Το **1955** δημιουργήθηκε η «**Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά**». Τα μέλη της ομάδας ήταν γυναίκες με στόχο την προώθηση του ελληνικού παιδικού βιβλίου και θεσπίζει για αυτό το λόγο ειδικό βραβείο.
- Το **1969** ιδρύθηκε ο «**Κύκλος του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου**» που αποτελούσε το ελληνικό παράρτημα του αντίστοιχου διεθνές οργανισμού που ονομάζεται IBBY. Το κατόρθωμα του κύκλου ήταν και είναι σημαντικό καθώς ιδρύθηκαν βιβλιοθήκες, προκηρύχθηκαν λογοτεχνικοί διαγωνισμοί, εκθέσεις παιδικού βιβλίου, συμμετοχή σε παγκόσμια συνέδρια κ.α..

✓ Ε Περίοδος 1974-Εώς Σήμερα

Η Παιδική Λογοτεχνία αυτή την περίοδο αναγεννιέται και χαρακτηρίζεται από σημαντικές πολιτικές, κοινωνικές, εκπαιδευτικές και οικονομικές αλλαγές. Πιο συγκεκριμένα αυξάνονται οι εκδόσεις του παιδικού βιβλίου, επιδιώκεται η κριτική και η μελέτη της Παιδικής Λογοτεχνίας, προωθείται η εικονογράφηση του παιδικού βιβλίου, συγγράφονται οι πρώτες γραμματολογίες, παρουσιάζονται πολλοί και καινούργιοι συγγραφείς ενώ παράλληλα δημιουργούνται πανεπιστημιακά παιδαγωγικά τμήματα. Ένα ακόμη σημαντικό γεγονός αυτής της περιόδου αποτελεί το 15^ο Διεθνές Συνέδριο στην Ελλάδα από τον Κύκλο του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου όπου επισημοποιεί την ύπαρξη της Παιδικής Λογοτεχνίας στην Ελλάδα.

Όσον αφορά την θεματολογία παρατηρείται μια ανάπτυξη στο ιστορικό, κοινωνικό, επιστημονικό μυθιστόρημα καθώς και στο περιπετειώδες. Η Παιδική Λογοτεχνία επιδιώκει νέους στόχους οι οποίοι αποβλέπουν στην ρεαλιστική πραγματικότητα χωρίς ωραιοποιήσεις ενώ παράλληλα το ενδιαφέρον των συγγραφέων στρέφεται σε θέματα οικολογίας, ειρήνης, έλλειψης επικοινωνίας των ανθρώπων, τα ναρκωτικά, ο χουλιγκανισμός κ.λπ. Επιπλέον, το ύφος είναι απλό με ειλικρίνεια χωρίς πολύ διδακτισμό και επιδεικνύονται οι ηθικές αξίες της εποχής.

1.4 Τα είδη της Παιδικής λογοτεχνίας

Στην Παιδική Λογοτεχνία υπάρχουν ποικίλα είδη, καθένα από τα οποία έχει ξεχωριστή συμβολή. Αν αξιοποιηθούν σωστά από τους εκπαιδευτικούς, μπορούν να αποτελέσουν σημαντικά και χρήσιμα παιδαγωγικά εργαλεία. Αφού αναφερθούμε επιγραμματικά σε αυτά, θα ήταν φρόνιμο να αναλύσουμε ορισμένα. Τα είδη της Παιδικής Λογοτεχνίας είναι (Παπανικολαού & Τσιλημένη, 1992):

- Μύθοι
- Ποιήματα
- Λίμερικς
- Σύγχρονες μικρές ιστορίες
- Θέατρο
- Μυθιστορήματα
- Παραμύθια
- Βιβλία-παιχνίδια(book-game), διαδραστικά αφηγήματα(interactivebook), βιβλία με προβλέψιμη εξέλιξη (predictablebook)
- Βιβλία γνώσης, εγκυκλοπαιδικά
- Εικονογραφημένα παιδικά βιβλία

Μύθος

Ο μύθος αποτελεί ανθρώπινο δημιούργημα. Πιο συγκεκριμένα, ως μύθος ορίζεται κάθε τι το οποίο μεταδίδεται από στόμα σε στόμα και χαρακτηρίζεται για την συνοπτικότητα του (Αναγνωστόπουλος, 1987). Η θεματολογία του περιλαμβάνει ιστορίες αρχαίων θεών και ηρώων. Παράλληλα, καλύπτει τον κόσμο των ανθρώπων και των ζώων, έχοντας πάντοτε όμως ως απώτερο σκοπό να διδάξει κάτι. Οι κατηγορίες στις οποίες διακρίνεται ο μύθος είναι οι εξής:

- εθνεγερτικοί
- φυσιολογιστικοί
- κοινωνικοί
- κοσμογονικοί
- διδακτικοί.

Ο διδακτισμός αποτελεί βασικό χαρακτηριστικό γνώρισμα του μύθου. Επιδιώκει να μεταλαμπαδεύσει στους αναγνώστες αντιλήψεις και τρόπους συμπεριφοράς που αφορούν την κοινωνία και τις σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων με τρόπο διδακτικό. Ένας από τους πιο γνωστούς μυθοποιούς είναι ο Αίσωπος. Οι μύθοι του χαρακτηρίζονται για το έντονο ηθικό και διδακτικό τους στοιχείο. Πρόκειται για μικρές αλληγορικές διηγήσεις, έχοντας ως πρωταγωνιστές ζώα, με απώτερο στόχο να διδάξουν στα παιδιά σημαντικές αξίες για τη ζωή (π.χ. τον σεβασμό, την ειρήνη, την υπομονή και τη δικαιοσύνη). Ο λόγος του είναι λιτός, σύντομος κι άμεσος. (Κωτόπουλος, 2013)

Ποίημα

Το ποίημα είναι το πρώτο είδος παιδικής λογοτεχνίας με το οποίο έρχεται σε επαφή το παιδί, εφόσον από πολύ μικρή ηλικία ακούει νανουρίσματα και ταχταρίσματα. Η συμβολή του είναι τεράστια καθώς βοηθά στην γλωσσική ανάπτυξη του παιδιού. Επιπροσθέτως, το παιδί αποκτά μία πρώτη επαφή με τον ρυθμό, την ψυχική ηρεμία και την αισθητική καλλιέργεια. Παράλληλα οξύνεται ο νους και η φαντασία του παιδιού (Αναγνωστόπουλος, 1982).

Στην παιδική ποίηση πρωτοστατούν τρεις τάσεις:

1. Δημοτική ή Παραδοσιακή: Πρόκειται για προφορική ποίηση, επινόημα του λαού. Ξεχωρίζει για την λιτότητα του λόγου, την συναισθηματική φόρτιση και το ανθρώπινο στοιχείο. Διαθέτει ομοιοκαταληξία και ρυθμό (Παπανικολάου-Τσιλιμένη 1992). Σε αυτή την κατηγορία εντάσσονται: τα κάλαντα, τα σατυρικά τραγούδια, τα νανουρίσματα, τα ταχταρίσματα και τα λαχίσματα.
2. Έντεχνη ή Εξπρεσιονιστική: Βασικό γνώρισμα της έντεχνης ποίησης είναι ο ρεαλισμός. Πιο συγκεκριμένα, ο έντεχνος ποιητής καλείται να εκφράσει τους προβληματισμούς, τις φοβίες και την αβεβαιότητα του σύγχρονου παιδιού. Το φάσμα της έντεχνης ποίησης καλύπτει ποικίλα θέματα όπως αυτά της πατρίδας, της θρησκείας, της φύσης και της κοινωνίας από τη σκοπιά του σύγχρονου παιδιού.
3. Νεωτερική: Στη νεωτερική ποίηση γίνεται μετάβαση της θεματολογίας από το παραδοσιακό στο σύγχρονο. Έντονο είναι το στοιχείο του ρεαλισμού. Ο λόγος χαρακτηρίζεται από αμεσότητα, ζωντάνια και πλούσιο λεξιλόγιο. Ο στίχος είναι ανομοιοκατάληκτος, έχει ρυθμό και μουσικότητα. (Κωτόπουλος, 2013) Σύμφωνα με τον ρώσο παιδαγωγό Κορνεϊ Chukovsky παρακάτω καταγράφονται τα χαρακτηριστικά που πρέπει να έχει η παιδική ποίηση:
 - Εικονοπλασία, κάθε στροφή του ποιήματος να παρουσιάζει μια εικόνα.
 - Δράση όπου πραγματώνεται με την ποικιλία εικόνων.
 - Η ζωγραφική με τις λέξεις να είναι λυρική.
 - Η ποιητική έκφραση να εκδηλώνεται με μουσικότητα.
 - Ομοιοκαταληξία.
 - Οι λέξεις που ομοιοκαταληκτούν να έχουν το σημασιολογικό βάρος της στροφής.
 - Οι στοίχοι να συγκροτούν ένα συντακτικό σύνολο.
 - Περιορισμένος αριθμός επιθέτων.
 - Η γνώση ότι τα παιδιά λατρεύουν τα ποιήματα τα σχετικά ή κατάλληλα για παιχνίδι.
 - Ύπαρξη δεξιοτεχνίας και πληρότητας της ποίησης των ενηλίκων. (Κανατσούλη 2002)

Limerick

Ιδιαίτερο λογοτεχνικό είδος συνιστούν τα limerick. Τα limerick αποτελούν μία πεντάστιχη στιχουργική φόρμα. Διαθέτουν ομοιοκαταληξία με σταθερή πηγή νοήματος. Το συγκεκριμένο είδος ποιήματος είναι σύντομο. Συγκεκριμένα στον 1^ο στίχο γίνεται παρουσίαση του πρωταγωνιστή. Στον 2^ο γίνεται περιγραφή της

βασικής ιδιότητας, της παραξενιάς, των έντονων χαρακτηριστικών ή μιας πράξης του πρωταγωνιστή. Ο 3^{ος} και ο 4^{ος} αναφέρονται στην πλοκή ή την εξέλιξη της δράσης, ενώ παράλληλα περιγράφουν τις ενέργειες του πρωταγωνιστή και τις αντιδράσεις του περιβάλλοντος. Ο 5^{ος} στίχος αποτελεί παραλλαγή του πρώτου καθώς επίσης συνιστά και το κλείσιμο της ιστορίας. (Κωτόπουλος, 2013)

Μικρές ιστορίες

Η μικρή ιστορία αποτελεί μία πολύ σύντομη διήγηση η οποία κυμαίνεται από μία έως πέντε σελίδες. Επιδιώκει την απόδοση μιας πιο ρεαλιστικής αντιμετώπισης της καθημερινής ζωής του παιδιού, χρησιμοποιώντας λόγο αφαιρετικό αλλά προσιτό στην αντιληπτικότητα του. Παράλληλα είναι οικείο, άμεσο και συγκεκριμένο (Κανατσούλη, 2002). Πρόκειται για το πιο κατάλληλο λογοτεχνικό είδος για μικρά παιδιά. Λόγω της μικρής έκτασης του καθίσταται κατανοητό με μεγαλύτερη ευκολία από τα παιδιά αυτής της ηλικίας. Χαρακτηρίζεται για το απλό και προσεγμένο στις γλωσσικές ανάγκες του μικρού παιδιού λεξιλόγιο. Το φάσμα των θεμάτων που καλύπτει αφορούν τα ενδιαφέροντα, τις ανάγκες, τις αξίες και τα βιώματα των παιδιών. Ένα από τα σημαντικότερα χαρακτηριστικά των μικρών ιστοριών είναι η εικονογράφηση η οποία χάρη στην πληθώρα των χρωμάτων προσελκύει το ενδιαφέρον των παιδιών και οξύνει τη φαντασία τους. (Κωτόπουλος, 2013)

Θέατρο

Το θέατρο ήδη από την αρχαιότητα αποτελούσε ένα από τα σημαντικότερα παιδαγωγικά εργαλεία. Σύμφωνα με τον Δελώνη διαθέτει όλα εκείνα τα στοιχεία, τα οποία συμβάλλουν στη διάπλαση της προσωπικότητας του μικρού παιδιού. Αυτά είναι τα εξής: κίνηση, χορός, μίμηση, τραγούδι, δράση, ψυχική ταύτιση, άσκηση της γλώσσας, δημιουργία ήθους κ.ά. (Δελώνης, 1991 ό.α. Κωτόπουλος, 2013). Ο ρόλος του θεάτρου είναι πολύ σημαντικός, καθώς μέσω αυτού το παιδί μαθαίνει να εκφράζει τα συναισθήματά του, να ξεπερνά τα όριά του, να συνεργάζεται, να αποκτά αυτοπεποίθηση και να ανακαλύπτει νέες πτυχές του εαυτού του.

Το παιδικό θέατρο μπορεί να πάρει πολλές μορφές. Κάποιες από αυτές είναι οι εξής:

1. Θεατρικό παιχνίδι

Το θεατρικό παιχνίδι αποτελεί την πιο δημιουργική και πιο ολοκληρωμένη μορφή θεάτρου. Πιο συγκεκριμένα, τα παιδιά μαθαίνουν να συνεργάζονται, να χρησιμοποιούν τη φαντασία τους και να αποκτούν μία πρώτη επαφή με την τέχνη του θεάτρου. Το θεατρικό παιχνίδι συμβάλλει στην κοινωνικοπνευματική και ψυχική ανάπτυξη των παιδιών. Η θεματολογία του πηγάζει από τα ενδιαφέροντα και τις ανάγκες των παιδιών.

2. Κουκλοθέατρο

Το κουκλοθέατρο θεωρείται σημαντικό παιδαγωγικό εργαλείο για τα παιδιά αυτής της ηλικίας. Ενώ οι κούκλες ζωντανεύουν, κινούνται και σκέφτονται, το παιδί παράλληλα καλλιεργεί τη φαντασία του. Επιπροσθέτως, τα παιδιά ταυτίζονται με τους ήρωες του έργου και κατ' αυτό τον τρόπο εκφράζουν ποικίλα συναισθήματα.

Αποκτούν αυτονομία και αυτοπεποίθηση, όταν καλούνται να αναλάβουν τους ρόλους πίσω από το κουκλοθέατρο. Στόχος του είναι η ψυχαγωγία και ο συναφής διδακτισμός.

3. Θέατρο σκιών

Ένα παραδοσιακό είδος θεάτρου είναι το θέατρο σκιών, το γνωστό ως Καραγκιόζης. Έχει ως απώτερο σκοπό την διασκέδαση και τον διδακτισμό.

Μυθιστόρημα

Το μυθιστόρημα είναι ένα λογοτεχνικό είδος, μία αφήγηση με αρχή, μέση και τέλος, σε πεζό λόγο. Έχει μεγάλη έκταση και η γλώσσα του είναι απλή και κατανοητή. Στόχος του μυθιστορήματος είναι η ψυχαγωγία και η χαλάρωση. Μερικά από τα είδη του μυθιστορήματος είναι: ηθογραφικό, κοινωνικό, ιστορικό αισθηματικό, επιστημονικής φαντασίας, θρησκευτικό, φιλοσοφικό, αστικό κ.α. (Κωτόπουλος, 2013)

Παραμύθι

Η αξία του παραμυθιού αναγνωρίζεται ήδη από την αρχαιότητα. Πιο συγκεκριμένα, το παραμύθι είναι ένα πανανθρώπινο λογοτεχνικό είδος και το πιο αγαπητό στα μικρά παιδιά. Κάνοντας μία αναδρομή στο παρελθόν, όλα ξεκίνησαν όταν οι λαοί, με σκοπό την ερμηνεία ανεξήγητων φαινομένων της φύσης, επιδίωκαν την δημιουργία φανταστικών πλασμάτων στα παραμύθια. Με την πάροδο του χρόνου εντάχθηκε το λαϊκό στοιχείο, οδηγώντας το έτσι σε μία τεχνική πληρότητα που κατάφερε να επιβιώσει παίρνοντας διάφορες μορφές και με συνεχώς αυξητική πορεία. Χάρη στη γλώσσα των παραμυθιών επετεύχθη το ακατόρθωτο: κατάφερε να είναι μία γλώσσα ενοποιητική παγκόσμια, ενώ ταυτόχρονα αφήνει άφθονο χρόνο για το διαφορετικό, για να αναπτυχθούν με άλλα λόγια οι τυπικές πολιτισμικές ιδιαιτερότητες (Κανατσούλη, 2002).

Το παραδοσιακό παραμύθι είναι μία φανταστική διήγηση ανωνύμων συγγραφέων που έχει ως στόχο την ψυχαγωγία των ακροατών. Βασικά στοιχεία του λαϊκού παραμυθιού είναι τα εξής:

1. Ο κόσμος του είναι φανταστικός. Αναλυτικότερα, η ιστορία εκτυλίσσεται σε έναν μαγικό κόσμο με ήρωες πλάσματα απίθανα και θαυμαστά που κινούνται ανάμεσα στην πραγματικότητα και στο μύθο (Αναγνωστόπουλος, 1997). Δεν αποδίδει ρεαλιστικά την καθημερινή ζωή, αντίθετα γίνεται μία ιδεατή παρουσίαση των γεγονότων και των πραγμάτων, γι' αυτό καθίσταται και έντονο το υπερφυσικό στοιχείο.
2. Δεν αναφέρεται σε συγκεκριμένο τόπο ή χρόνο ή σε συγκεκριμένα πρόσωπα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η εναρκτήρια φράση των λαϊκών παραμυθιών «Μια φορά και έναν καιρό...».
3. Η ροπή προς το ακραίο και ως προς τα πρόσωπα αλλά και ως προς τις καταστάσεις αποτελεί ένα άλλο χαρακτηριστικό του παραδοσιακού παραμυθιού. Τα πάντα παρουσιάζονται είτε πολύ μεγάλα είτε πολύ μικρά είτε πολύ όμορφα είτε πολύ άσχημα. Οι ήρωες είναι είτε πάρα πολύ καλοί είτε πολύ κακοί.

4. Χαρακτηριστικό του παραδοσιακού παραμυθιού είναι ότι δεν έχει στόχο να καταλήξει σε κάποιο ηθικό δίδαγμα. Αυτό δεν σημαίνει όμως ότι αναιρείται ο παιδαγωγικός του ρόλος. Στόχος του είναι να διδάξει στα παιδιά την υπεροχή του καλού πάνω στο κακό με βάση τη διαλεκτική φιλοσοφία των αντιθέσεων (Αναγνωστόπουλος, 1982).

Με την πάροδο του χρόνου, καθώς και με την εμφάνιση της τεχνολογίας στη ζωή των παιδιών, οι ανάγκες τους και τα ενδιαφέροντά τους διαφοροποιήθηκαν. Η διαφοροποίηση αυτή οδήγησε και στον εκσυγχρονισμό του παραμυθιού.

Το σύγχρονο παραμύθι γράφεται από επώνυμους παραμυθάδες συγγραφείς. Η διαφοροποίησή του από το παραδοσιακό παραμύθι έγκειται στο γεγονός ότι επιδιώκει να παρουσιάσει πολύ περισσότερο προσωπικά βιώματα, σε αντίθεση με το λαϊκό παραμύθι όπου επικρατεί η συλλογικότητα και η ομαδικότητα των βιωμάτων. Επομένως χαρακτηρίζεται από τις αναστολές, τους προβληματισμούς, τα συμπλέγματα και τις αμφιβολίες του σύγχρονου συγγραφέα (Κανατσούλη, 2002).

Παρακάτω παρουσιάζουμε κάποια από τα χαρακτηριστικά του σύγχρονου παραμυθιού:

1. Το σύγχρονο παραμύθι είναι ρεαλιστικό. Παρά το γεγονός ότι το φανταστικό και το ρεαλιστικό στοιχείο συνυπάρχουν υπερτερεί το ρεαλιστικό στοιχείο, με την απεικόνιση του σύγχρονου τρόπου ζωής και των προβλημάτων.
2. Ένα δεύτερο στοιχείο αφορά στους ήρωες και τα πρόσωπα. Οι ήρωες φαίνεται να μοιάζουν πολύ με τον καθημερινό άνθρωπο.
3. Στο σύγχρονο παραμύθι παρουσιάζεται έντονα ο προβληματισμός πάνω σε σύγχρονα προβλήματα που μαστίζουν τη σημερινή κοινωνία. Το παιδί εντάσσεται πλέον στην απλή καθημερινότητα με όλα τα προβλήματα που ενδεχομένως μπορούν να προκύψουν.
4. Ο διδακτισμός υποχωρεί.
5. Υπάρχει στην ιστορία αίσιο τέλος. Αυτό επιδρά λυτρωτικά στην ψυχосύνθεση του παιδιού δείχνοντας του μία ηθική λύση και ενισχύοντας την πίστη του απέναντι στο δίκαιο, την ειρήνη και την ανθρωπιά (Αναγνωστόπουλος, 1982).
6. Υπάρχει χιούμορ.

Εικονογραφημένα παιδικά βιβλία.

Στην Ελλάδα υπάρχουν δύο βασικές κατηγορίες παιδικών βιβλίων: τα εικονοβιβλία και τα βιβλία με εικόνες. Το σημείο διάκρισης των δύο κατηγοριών είναι πως στο εικονοβιβλίο η εικονική αφήγηση δεν εξαρτάται από το κείμενο σε αντίθεση με το βιβλίο με εικόνες όπου η εικόνα διασαφηνίζει και ενισχύει το περιεχόμενο του κειμένου ή απλώς το διακοσμεί. Το βιβλίο με εικόνες χαρακτηρίζεται ως «ολοκληρωμένο» όπου αποτελείται από διπλή αφήγηση, την κειμενική και την εικονική αλλά συχνά έρχονται σε σύγκρουση ή απλά διαφέρουν στο νόημα. Για τα μικρά παιδιά τα εικονογραφημένα παιδικά βιβλία είναι πιο χρήσιμα και ευχάριστα λόγω των φωτογραφιών τους διότι τα κατανοούν καλύτερα. Σε ένα εικονογραφημένο παιδικό βιβλίο θεωρείται σημαντική η αισθητική του ποιότητα και η ολοκληρωμένη αποδοτικότητα του περιεχομένου

της ιστορίας. Η εικονογράφηση αποτελεί σημαντικό κομμάτι σε ένα παιδικό βιβλίο και πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κάποιοι παράγοντες για την καλύτερη εφαρμογή της. Σύμφωνα με την Κανατσούλη (2002) οι παράγοντες είναι οι εξής:

- Η άριστη ποιότητα των εικόνων. Η κατάλληλη σύνθεση, η καθαρότητα και η σωστή επιλογή του χρώματος αποτελούν σημαντικά χαρακτηριστικά ενός άψογου εικαστικού αποτελέσματος.
- Η σωστή σχέση ανάμεσα στο ύφος των εικόνων με το περιεχόμενο του κειμένου.
- Η ισορροπία κειμένου-εικόνας. Το κάθε ένα παρουσιάζει από την δική του πλευρά το περιεχόμενο της ιστορίας.
- Η κατάλληλη τοποθεσία της εικόνας στην σελίδα. Η εικόνα πρέπει να συνοδεύει το κείμενο το οποίο συνάδει.
- Οι χαρακτήρες της ιστορίας πρέπει να είναι μοναδικά και ξεχωριστά πρόσωπα και να μην ταυτίζονται με χαρακτήρες άλλων ιστοριών.
- Η γνώση των εικονογράφων για τις γνωστικές ικανότητες που έχουν τα παιδιά στην συγκεκριμένη ηλικία. Πιο συγκεκριμένα, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η ικανότητα της αντίληψης που έχουν τα νήπια προκειμένου να κατανοήσουν το περιεχόμενο της εικόνας. Η εικόνα πρέπει να είναι απλή, ρεαλιστική, χρωματιστή και σταδιακά με αυξανόμενη δυσκολία.
- Σεβασμός στις ζωγραφικές συμβάσεις.
- Η αποφυγή στερεότυπων. Ο εικονογράφος πρέπει να είναι ανεπηρέαστος από σεξιστικά, φυλετικά στερεότυπα και να μην αίρει την πραγματικότητα αλλά να σέβεται την πολυμορφία της αφήνοντας τα νήπια να αναπτύξουν την φαντασία τους.
- Το εικονοβιβλίο ελκύει το ενδιαφέρον των αναγνωστών με την δυσκολία του, δηλαδή είναι ανοιχτό σε ποικίλες αναγνώσεις.
- Η οπτική γωνία του εικονογράφου που παρακολουθεί την εξέλιξη των γεγονότων μιας ιστορίας, μέσω των εικόνων, είναι φανερή. Από τις εικόνες είναι φανερό στον αναγνώστη να καταλάβει αν ο εικονογράφος βιώνει την ιστορία ή όχι.
- Η σχέση μεγέθους των εικονικών χαρακτήρων, η προοπτική και το πάχος των γραμμών αποτελούν χαρακτηριστικά που ενισχύουν στην πληρέστερη κατανόηση της ιστορίας.
- Από τα σημαντικότερα χαρακτηριστικά των εικονοβιβλίων είναι το εμπροσθόφυλλο και το οπισθόφυλλο. Πρέπει να είναι προσεγμένα και καλαίσθητα καθώς πρώτα αυτά παρατηρεί ο αναγνώστης. (Κανατσούλη, 2002)

Βιβλία γνώσεων

Τα βιβλία γνώσεων στοχεύουν στην ανάπτυξη της γνώσης των παιδιών για το φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον. Ένα βιβλίο γνώσεων συγκροτείται από δεδομένα, περιγραφές, παρατηρήσεις, φαινόμενα και γεγονότα. Ονομάζονται και **επιμορφωτικά βιβλία**. Ο επιμορφωτικός χαρακτήρας των βιβλίων γνώσεων δεν αναιρεί τον επιμορφωτικό χαρακτήρα των λογοτεχνικών βιβλίων, που είναι εξίσου

σημαντικός αλλά ταυτόχρονα διαφορετικός καθώς οι γνώσεις που παρέχει αφορά το εσωτερικό κόσμο και τις ανθρώπινες σχέσεις χωρίς όμως να αποκλείει την μετάδοση άλλων γνώσεων. Τα βιβλία γνώσεων είναι παρόμοια με τα σχολικά βιβλία. Έχουν όμοια θέματα αλλά τα εξωσχολικά βιβλία αναλύουν περισσότερο, εξειδικεύονται σε μεγαλύτερο εύρος και συνδυάζουν περισσότερο υλικό. (Κανατσούλη, 2002)

Σύμφωνα με τη Μάρθα Καρπόζηλου υπάρχουν ως προς την τεχνική των βιβλίων γνώσεων δύο κατηγορίες: τα καθαρά βιβλία γνώσεων, τα οποία είναι σαν τα σχολικά βιβλία ή σαν τα επιστημονικά βιβλία σε πιο κατανοητή μορφή και τα βιβλία που προβάλλουν τις γνώσεις μέσα από φανταστικές ιστορίες. (Καρπόζηλου, 1994)

2^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: Η ΠΑΙΔΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΣΤΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ

2.1. Η παιδαγωγική αξία της παιδικής Λογοτεχνίας

Η εισαγωγή της λογοτεχνίας στο νηπιαγωγείο σηματοδοτεί σημαντικά στην ανάπτυξη του παιδιού. Αποτελεί μια αναγνωστική διαδρομή ανάμεσα στο παιδί και τον εκπαιδευτικό. Το παιδί στο νηπιαγωγείο είναι απλός ακροατής, θεατής και έμμεσος αναγνώστης προσδίδοντας έτσι στον εκπαιδευτικό έναν σημαντικό ρόλο. Ο εκπαιδευτικός πρέπει να δημιουργήσει τις κατάλληλες συνθήκες για να ωθήσει τα παιδιά στο κόσμο της φαντασίας, της δημιουργίας, της ανακάλυψης, της χαράς και του παιχνιδιού. Τα παιδιά έρχονται σε επαφή με την λογοτεχνία προτού να αποκτήσουν την ικανότητα της ανάγνωσης. (Κανατσούλη, 2002)

Η Παιδική Λογοτεχνία αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα ερεθίσματα των παιδιών της προσχολικής ηλικίας καθώς κάθε παιδί την προσεγγίζει διαφορετικά με βάση την προσωπικότητα, την ιδιοσυγκρασία, τη φαντασία και την ευαισθησία του και τα κρυμμένα δεδομένα του υποσυνείδητού του. Η επαφή των παιδιών με τα βιβλία συνεισφέρει στην βελτίωση και στον εμπλουτισμό του λεξιλογίου τους. Σύμφωνα με τον Ήγκλετον καλλιεργείται το γλωσσικό αισθητήριο του παιδιού και ωθείται η επαφή του με άλλες μορφές και χρήσεις του καθημερινού λόγου. (Ηγκλετον, 1989). Στην νηπιακή ηλικία η γλώσσα των παιδιών βρίσκεται σε εξέλιξη. Δεν έχουν αναπτύξει πλήρως την γλωσσική δεξιότητα και ο λόγος τους είναι περιγραφικός, με μικρές ελλειπείς νοηματικά προτάσεις. Το παιδί από την στιγμή που εκφράζεται ή ακούει τον περίγυρο του να μιλάει ανακαλύπτει την γλώσσα. Η καλλιέργεια της γλώσσας βοηθάει στην ανάπτυξη και στην ενδυνάμωση της σκέψης και επιπλέον συντελεί στην βελτίωση και κατάκτηση της μητρικής γλώσσας. (Παπανικολάου & Τσιλιμένη, 1992)

Σκοπός της Παιδικής Λογοτεχνίας είναι να προκαλέσει συγκίνηση μέσω των λογοτεχνικών κειμένων αλλά παράλληλα να καλλιεργήσει τις γνώσεις των παιδιών (Γιάκος, 1989). Η απόκτηση της γνώσης μέσω της Παιδικής Λογοτεχνίας είναι πιο εύκολη διότι τα παιδιά την κατανοούν και την εφαρμόζουν καλύτερα με αποτέλεσμα να αυξηθεί η δημιουργικότητα και η ευρηματικότητά τους αντιμετωπίζοντας έτσι τα προβλήματα της σύγχρονης κοινωνίας(Ματσαγγούρας,2003). Επιπλέον η μύηση του παιδιού στον έντεχνο λόγο συμβάλλει στην αισθητική καλλιέργεια, στην ανάπτυξη της φαντασίας του, στη ψυχική του ωρίμανση και στη γλωσσική του ανάπτυξη ενώ παράλληλα διαμορφώνεται η προσωπικότητα του μέσω των προτύπων που προβάλλονται στην Παιδική Λογοτεχνία (Παπαδάτος,2009).

Το λογοτεχνικό κείμενο βοηθάει τα παιδιά να εξωτερικεύσουν και να εκδηλώσουν τα συναισθήματά τους. Η Αναγνωστοπούλου τονίζει πως τα κείμενα μας παρακινούν να μιλάμε για τις συγκινήσεις και τα συναισθήματά μας, διότι η αφήγηση μέσα από την ίδια της την λειτουργία, μας επιτρέπει να ανακαλύψουμε τη δύναμη του συναισθήματος(Αναγνωστοπούλου, 2007). Παράλληλα το παιδί αναπτύσσει την προσοχή και την μνήμη του διότι αυτή η ηλικία διακρίνεται από τη λεκτική μνήμη και σε αυτό συμβάλλει η νηπιαγωγός με την επαναδιήγηση ενός παραμυθιού. (Παπανικολάου-Τσιλιμένη, 1992). Το λογοτεχνικό κείμενο ικανοποιεί δύο βασικά χαρακτηριστικά της παιδικής ηλικίας:

- Την ταύτιση
- Την προβολή

Το παιδί ταυτίζεται με τους ήρωες των παραμυθιών επομένως και με τα προβλήματα τους, που ίσως είναι και δικά του, με αποτέλεσμα να λυτρώνεται από αυτά και να βρίσκει λύσεις (Παπανικολάου-Τσιλιμένη, 1992). Ο ήρωας αποτελεί σημείο αναφοράς και κύριος λειτουργός της δόμησης του νοήματος. Ο συγγραφέας παιδικών λογοτεχνημάτων πρέπει να έχει υπόψη του ότι τα πρόσωπα δράσης αποτελούν αντικείμενο εκπαίδευσης (Αποστολίδου & Χοντολίδου, 2006).

Σημαντική είναι η παιδαγωγική αξία του μύθου σύμφωνα με τον Β.Δ. Αναγνωστόπουλο οι οποίοι διδάσκουν και παραδειγματίζουν. Τα παιδιά μέσα από τους μύθους ανακαλύπτουν διάφορα χαρακτηριστικά και ιδιότητες των ανθρώπων όπως η πονηριά, η κολακεία, η αχαριστία κτλ. Στο νηπιαγωγείο οι αγαπημένοι μύθοι των παιδιών είναι αυτοί όπου πρωταγωνιστές είναι τα ζώα, τα οποία είναι γνωστά και αγαπητά από τα παιδιά. Ο σημαντικότερος μυθοποιός με ζώα είναι ο Αίσωπος. (Παπανικολάου & Τσιλιμένη, 1992)

2.1 Η σχέση της παιδικής λογοτεχνίας με την νηπιαγωγό

Η άποψη που κυριαρχούσε στα παλιά τα χρόνια για τον ρόλο της νηπιαγωγού συνδεόταν αυτόματα με την προσωπικότητα και τον χαρακτήρα της. Η ιδανική εκπαιδευτικός ήταν η γυναίκα που είχε τα χαρακτηριστικά που παρέπεμπαν στο πρότυπο της καλής γυναίκας και όχι στα χαρακτηριστικά που σχετίζονται με τις επαγγελματικές δεξιότητες. (Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, 2011)

Στη σύγχρονη εποχή οι προσδοκίες για τον ρόλο του εκπαιδευτικού έχουν διαφοροποιηθεί καθώς ο ρόλος του είναι καθοριστικός για την καλλιέργεια της γνώσης των παιδιών στο νηπιαγωγείο. Αποτελεί το κύριο εργαλείο για την εκπαίδευση του παιδιού. Όμως για την επίτευξη αυτού του στόχου σημαντικές είναι οι κατάλληλες συνθήκες και ένα φιλικό, ασφαλές και πλούσιο σε ερεθίσματα περιβάλλον για την κάλυψη των αναγκών του παιδιού. Ο εκπαιδευτικός ελκύει τη γνώση μέσα από το παιχνίδι, τη διερεύνηση, τις πηγές πληροφόρησης, τη συζήτηση, την ανταλλαγή απόψεων, τη δημιουργία, την παρουσίαση ιδεών. Επιπλέον βοηθάει στην ανάπτυξη της αυτοπεποίθησης, της συνεργασίας, της αποδοχής, της αγάπης και της συμμετοχής των παιδιών σε δραστηριότητες. Αξιοποιεί τις ήδη υπάρχουσες γνώσεις, τα βιώματα και τις εμπειρίες των παιδιών ως σημείο έναρξης επιδιώκοντας την ανάπτυξή τους. Είναι σημαντικό όμως για να επιτευχθούν όλα τα παραπάνω ο εκπαιδευτικός πρέπει να απέχει από τις προκαταλήψεις και τις στερεοτυπικές αντιλήψεις.

Όπως για την απόκτηση κάθε δεξιότητας και σωστής εμπειρίας συμβάλλει η νηπιαγωγός, έτσι και για την καλύτερη προσέγγιση και μάθηση της παιδικής λογοτεχνίας έχει εξίσου σημαντικό ρόλο. Σκοπός του είναι να φέρει τα παιδιά σε επαφή με τα λογοτεχνικά είδη της παιδικής λογοτεχνίας και να τα αγαπήσουν. Το παιδί στα 5 του χρόνια βρίσκεται σε μια ηλικιακή φάση όπου μπορεί να μάθει περισσότερα από ότι μπορεί στην μετέπειτα ζωή του με αποτέλεσμα να αποκτά τα βασικά εργαλεία της μάθησης που θα του είναι απαραίτητα στα επόμενα σχολικά του χρόνια. Ο εκπαιδευτικός είναι απαραίτητο να εφαρμόζει σύγχρονους παιδαγωγικούς τρόπους και μεθόδους για να επιτευχθούν οι στόχοι του. Υπάρχουν όμως κάποιες απαραίτητες προϋποθέσεις και μέσα που πρέπει να έχει υπόψη του. Σύμφωνα με την Ρ. Παπανικολάου και Τ. Τσιλιμένη (1992) οι προϋποθέσεις και τα μέσα με βάση τη θεωρία και την πράξη σε αυτό το θέμα είναι τα εξής:

1. **Η λογοτεχνική κατάρτιση της εκπαιδευτικού:** Είναι σημαντικό ο εκπαιδευτικός να μελετά σπουδαίους πεζογράφους και ποιητές για να έχει μια ποικιλία γνώσεων. Τότε θα νιώσει έτοιμος μέσω της δημιουργικής δύναμης της γλώσσας να οδηγήσει τα παιδιά σε αυτόν τον δρόμο της γλώσσας.
2. **Η λογοτεχνική ενημέρωση:** Ο εκπαιδευτικός πρέπει να παραμένει ενημερωμένος για την κάθε εξέλιξη της λογοτεχνίας. Αυτό επιτυγχάνεται μέσω διάφορων σεμιναρίων που μπορεί να παρακολουθεί καθώς και από

ενημερωτικά περιοδικά που αφορούν αυτόν τον τομέα ώστε να δώσει ιδιαίτερη σημασία σε αξιόλογες κριτικές παιδικών βιβλίων.

3. **Η επιλογή των θεμάτων:** Ο εκπαιδευτικός είναι υπεύθυνος να κρίνει και να επιλέξει το κατάλληλο λογοτεχνικό κείμενο, ποίημα ή ιστορία. Το περιεχόμενο πρέπει να προσελκύει το ενδιαφέρον των παιδιών αλλά και να ανταποκρίνεται στην πνευματική τους ηλικία, στις ανάγκες και τα ενδιαφέροντά τους. Με την σωστή επιλογή του θέματος το παιδί διαμορφώνει ολοκληρωμένα την προσωπικότητά του και είναι σε θέση να δεχθεί πιο πολύπλοκα κείμενα στο μέλλον.

Ο εκπαιδευτικός πρέπει να έχει κάποιες ανάγκες στο νου του για την επιλογή του θέματος. Πιο συγκεκριμένα οι ανάγκες είναι: οι ατομικές ανάγκες, οι τοπικές ανάγκες, οι κοινωνικές ανάγκες και οι πανανθρώπινες ανάγκες. (Μαυρούδη, χωρίς ημερομηνία.)

4. **Η ενημέρωση των γονιών:** Η πληροφόρηση των γονιών είναι απαραίτητη για την σωστή εκπαίδευση των παιδιών. Είναι σημαντική η συνεργασία γονιού-εκπαιδευτικού. Ο εκπαιδευτικός είναι υποχρεωμένος να καλεί τους γονείς και να μοιράζεται μαζί τους τις μεθόδους που εφαρμόζει στην τάξη πχ. Με ποιόν τρόπο διαβάζει ένα βιβλίο ή ένα ποίημα, να τους συστήνει βιβλιογραφίες και να τους παροτρύνει να επισκέπτονται βιβλιοθήκες ή παρουσιάσεις βιβλίων. Επιπλέον οι γονείς μπορούν να συμβάλλουν στον εμπλουτισμό των παιδικών βιβλίων και περιοδικών που χρειάζεται η τάξη.

5. **Η δημιουργία της βιβλιοθήκης:** Κάθε νηπιαγωγείο πρέπει να φιλοξενεί στο χώρο του μια βιβλιοθήκη με ποικιλία περιεχομένων. Δίνεται η ευκαιρία στο παιδί να έρχεται σε άμεση επαφή με το βιβλίο και εντός τάξης αλλά και εκτός τάξης δανειζοντας το για μερικές μέρες για να το διαβάσει στο σπίτι με τον γονιό του.

Ο εκπαιδευτικός είναι ο υπεύθυνος για την δημιουργία των δραστηριοτήτων. Κύριο μέλημά του είναι η εκμάθηση του ΔΕΠΠΣ και με βάση αυτό να σχεδιάζει τις σωστές δραστηριότητες με τους κατάλληλους μαθησιακούς στόχους προκειμένου να καλύψει τις εκπαιδευτικές ανάγκες των παιδιών στον γλωσσικό τομέα. Οι δραστηριότητες που οργανώνει πρέπει να καλύπτουν όλες τις μορφές του λόγου (προφορικού και γραπτού) και να είναι νοητικά προκλητικές, ώστε τα παιδιά να υποθέτουν και να αφήνουν την φαντασία τους να αναπτυχθεί. Παράλληλα, είναι αναγκαίο να παρέχονται ευκαιρίες για τη χρήση και την ανάπτυξη των διαφορετικών μέσων έκφρασης, αναπαράστασης και επικοινωνίας της σκέψης.

2.2 Η βιβλιοθήκη στο νηπιαγωγείο

Η βιβλιοθήκη ανέκαθεν ήταν ένα απαραίτητο στοιχείο λειτουργίας του νηπιαγωγείου η αποκαλούμενη «η γωνιά της βιβλιοθήκης». Με την εφαρμογή του

Αναλυτικού προγράμματος από το 1998 η ένταξη της βιβλιοθήκης αποτελεί σημαντικό παράγοντα στην ανάπτυξη του γλωσσικού τομέα των παιδιών. Αποτελεί ένα εκπαιδευτικό περιβάλλον εφοδιασμένο και εμπλουτισμένο με πλούσιες πηγές και μέσα πληροφόρησης που ικανοποιούν τις ανάγκες των παιδιών. (Αρβανίτη, 2012) Πέρα από το αναγνωστικό και μορφωτικό κομμάτι η βιβλιοθήκη αποτελεί έναυσμα για την δημιουργία ποικίλων δραστηριοτήτων. Τα παιδιά μπορούν να χρησιμοποιήσουν υλικό από την βιβλιοθήκη για διάφορες δραστηριότητες.

Η σχολική βιβλιοθήκη εφόσον πληροί όλους τους κανόνες για την σωστή λειτουργία της μπορεί να λειτουργήσει ως ένα ιδιαίτερο εργαλείο στήριξης για την διδακτική και μαθησιακή διαδικασία που μπορεί να εκπληρώσει τους στόχους και τους σκοπούς του αναλυτικού προγράμματος. Οι στόχοι και οι σκοποί επιτυγχάνονται με τους παρακάτω τρόπους:

- Με την παροχή ποικίλων ερεθισμάτων η οποία κινητοποιεί την ενεργή δράση και συμμετοχή του μαθητή στο σχολείο.
- Με την καθοδήγηση στην καλλιέργεια της γνώσης καθώς δίνεται η ευκαιρία στον μαθητή να έχει πρόσβαση σε ποικίλες πληροφορίες μέσω σύγχρονων μορφών και μεθόδων διδασκαλίας και μάθηση που βασίζονται στην έρευνα, στη διαθεματικότητα και στη συνεργασία.
- Με την ανάπτυξη ικανοτήτων πληροφοριακού εγγραμματισμού, όπου βοηθούν στην καλλιέργεια της κριτικής σκέψης. (Αρβανίτη, 2012)

Η γωνιά της βιβλιοθήκης πρέπει να είναι σε ένα φωτεινό και ήσυχο μέρος ώστε τα παιδιά να μπορούν με την ησυχία τους να κάθονται. Μπορεί να διακοσμηθεί με αφίσες βιβλίων, φωτογραφίες από συγγραφείς, φωτογραφίες από κάποιους ήρωες των βιβλίων, ζωγραφίες των παιδιών που απεικονίζουν παραμύθια ή κάποιον ήρωα των παραμυθιών. Η βιβλιοθήκη πρέπει να αποτελείται από διαμορφωμένα ράφια προσαρμοσμένα στον τοίχο, τα οποία θα είναι στο κατάλληλο ύψος των παιδιών, ένα τραπεζάκι, τα καρεκλάκια και τέλος τα βιβλία. (Παπανικολάου & Τσιλιμένη, 1992) Επιπλέον, η τοποθέτηση ενός καλαθιού που έχει μέσα περιοδικά, εφημερίδες ή διαφημιστικά είναι χρήσιμη (Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, 2011)

Βασικός παράγοντας για την αποτελεσματικότητα της βιβλιοθήκης είναι οι συλλογή των βιβλίων της. Η νηπιαγωγός είναι το άτομο που κρίνει ποια βιβλία είναι κατάλληλα για την βιβλιοθήκη της τάξης. Σημαντική είναι η ποικιλία ως προς το είδος (πεζά κείμενα, ποιήματα, μύθοι κ.α.), το μέγεθος, την μορφή και το περιεχόμενο των βιβλίων. Η προσεγμένη όψη, οι καλαίσθητες φωτογραφίες και η έκταση του κειμένου αποτελούν σημαντικούς παράγοντες που επηρεάζουν το ενδιαφέρον των παιδιών. Τα βιβλία με φωτογραφίες και μικρά σε έκταση κείμενα, τα οποία περιγράφουν τις φωτογραφίες, κρατούν το ενδιαφέρον των

παιδιών. Παράλληλα, η νηπιαγωγός πρέπει να φροντίζει την συχνή ανανέωση των βιβλίων προκειμένου να μη βαρεθούν οι μικροί αναγνώστες και με το πέρασμα του χρόνου να εμπλουτίσει την βιβλιοθήκη και με άλλα είδη βιβλίων. Η τοποθέτηση τους στα ράφια με ταξινόμηση ως προς την θεματολογία, την ηλικία και τις κατηγορίες είναι ωφέλιμη καθώς τα παιδιά μπορούν εύκολα και γρήγορα να βρουν αυτό που ψάχνουν. Ακόμη για την ταξινόμηση τους η νηπιαγωγός μπορεί να βάλει ένα καρτελάκι που να απεικονίζει την θεματολογία πχ. Ένα ζώακι στα βιβλία όπου μιλούν για τα ζώα. (Αρβανίτη, 2012)

Είναι απαραίτητο η βιβλιοθήκη να είναι εξοπλισμένη με τα κατάλληλα βιβλία τα οποία θα εντάσσονται στις κατηγορίες που απευθύνονται σε αυτή την ηλικία. Σύμφωνα με την Ρ. Παπανικολάου και Τ. Τσιλιμένη (1992) οι κατηγορίες είναι δύο: τα βιβλία με εικόνες(σιωπηλά βιβλία, βιβλιοπαιχνίδια) και τα εικονογραφημένα βιβλία όπου εντάσσονται τα βιβλία μάθησης, τα βιβλία με ζώα, φαντασίας, περιπέτειες, παραμύθια, ποιήματα, μύθοι κ.α.

Ο δανεισμός βιβλίων είναι μια από τις λειτουργίες της βιβλιοθήκης καθώς τα παιδιά έχουν την ευκαιρία να δανείζονται βιβλία για την ικανοποίηση της πληροφοριακής τους ανάγκης και εκτός του σχολικού χώρου. Αυτή η ευκαιρία συμβάλλει ακόμη περισσότερο στην επαφή των παιδιών με την γνώση. Παράλληλα, ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι πολύτιμος για την βοήθεια επιλογής του βιβλίου διότι το παιδί δεν έχει εμπειρίες και γνώσεις και επιπλέον ο εκπαιδευτικός γνωρίζει τα ενδιαφέροντα των μαθητών του. Η νηπιαγωγός επίσης μπορεί να ζητήσει από τα παιδιά όταν επιστρέφουν ένα βιβλίο να κάνουν μια παρουσίαση του περιεχομένου στα υπόλοιπα παιδιά ή να ζωγραφίσουν μια εικόνα από το περιεχόμενο του βιβλίου. Για να γίνει πιο ρεαλιστική η ύπαρξη της βιβλιοθήκης στην σχολική αίθουσα η νηπιαγωγός μπορεί να ορίζει κάθε εβδομάδα και έναν βιβλιοθηκάριο, ο οποίος θα είναι υπεύθυνος

2.3 Ο ρόλος της παιδικής λογοτεχνίας στις δραστηριότητες των παιδιών.

Η Παιδική Λογοτεχνία έχει σημαντικό ρόλο στις δραστηριότητες των παιδιών σύμφωνα με το Πρόγραμμα Σπουδών του νηπιαγωγείου και το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών. Δεν αποτελεί μια αυτόνομη μαθησιακή περιοχή αλλά κατατάσσεται στην μαθησιακή περιοχή της Γλώσσας και έπειτα μπορεί να ενταχθεί και σε άλλες περιοχές(μαθηματικά, δημιουργία έκφρασης, φυσικό-ανθρωπογενές περιβάλλον και αλληλεπίδραση, πληροφορική) μέσα από διάφορες δραστηριότητες που προκύπτουν. Είναι προφανές πως η λογοτεχνία είναι μια γνωστική περιοχή που χρησιμοποιείται ως βοηθητικό εργαλείο σε όλες τις μαθησιακές περιοχές για να βοηθήσει στην ανάπτυξη των δεξιοτήτων.

Σύμφωνα με το ΔΕΠΠΣ παρουσιάζεται ο ρόλος της παιδικής λογοτεχνίας ξεχωριστά στις δραστηριότητες του νηπιαγωγείου (Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, 2019):

Στην μαθησιακή περιοχή «Παιδί και Γλώσσα» ο ρόλος της παιδικής λογοτεχνίας είναι σημαντικός καθώς με την ανάγνωση βιβλίων, την περιγραφή γεγονότων ή εικόνων, την διήγηση εμπειριών, την επαφή με ποικιλία έντυπου λόγου(περιοδικά, εφημερίδες, αφίσες, χάρτες κ.α.), την απομνημόνευση μικρών κειμένων(ποιήματα, λαχνίσματα, αινίγματα, θεατρικοί ρόλοι) και αντιγραφή λέξεων (να αντιγράψουν κάποιο στίχο ενός ποιήματος ή τον τίτλο ενός παραμυθιού) αναπτύσσονται οι γλωσσικές δεξιότητες των παιδιών. Οι δεξιότητες που αναπτύσσονται είναι πολλές. Συγκεκριμένα, το παιδί:

- Αναπτύσσει την γλωσσική ανάπτυξη μέσω των αφηγήσεων, διηγήσεων, περιγραφών.
- Αναπτύσσει την φαντασία και την κρίση τους.
- Αποκτά γνώσεις.
- Ενθαρρύνεται στην ανάπτυξη επιχειρηματολογίας ώστε να μπορεί να πείσει τους συνομιλητές του.
- Εμπλουτίζει το λεξιλόγιο τους.
- Αναπτύσσει την ικανότητα της απομνημόνευσης.
- Μαθαίνει τα στοιχεία της γλώσσας που συνδέονται με τον ιδιαίτερο και συλλαβικό χαρακτήρα αναπτύσσοντας έτσι την φωνημική και συντακτική συνείδηση της γλώσσας .
- Μαθαίνει τις βασικές εκδοχές του γραπτού λόγου και συνειδητοποιεί ότι η κάθε μια έχει διαφορετική χρήση και μεταφέρει ξεχωριστό μήνυμα.
- Αναπτύσσει βασικές συμβάσεις ανάγνωσης του αλφαβητικού συστήματος γραφής π.χ. ότι η ανάγνωση γίνεται από τα αριστερά προς τα δεξιά, από πάνω προς τα κάτω.
- Κατανοεί την σχέση προφορικού-γραπτού λόγου, δηλαδή πως ο γραπτός λόγος αναπαριστά τον προφορικό.
- Αναγνωρίζει και συγκρίνει διαφορετικές μορφές του γραπτού λόγου.
- Αναπτύσσει την ικανότητα να αναγνωρίζει το επικοινωνιακό πλαίσιο (ποιος μιλάει, που απευθύνεται, ποιος είναι ο χώρος κ.α.)
- Η ανακάλυψη της μεταφορικής και κυριολεκτικής χρήσης της γλώσσας.
- Ανακαλύπτει την σημασία των συνδετικών εκφράσεων για την σωστή συνοχή του κειμένου.

Η μαθησιακή περιοχή «Παιδί και Δημιουργία-Έκφραση» περιλαμβάνει τα εικαστικά, το θέατρο-δραματοποίηση, φυσική αγωγή και μουσική. Ο ρόλος της παιδικής λογοτεχνίας είναι εξίσου σημαντικός σε αυτόν τον τομέα καθώς με τις δραστηριότητες της εικονογράφησης, της κατασκευής έργων, της αναπαράστασης παραμυθιών, της παρακολούθησης θεατρικών παραστάσεων, της συμμετοχής σε θεατρικές παραστάσεις και της

παρακολούθησης κουκλοθέατρου αναπτύσσονται πολλές δεξιότητες.. Το παιδί μέσω αυτών των δραστηριοτήτων:

- Καλλιεργεί τις λεπτές κινητικές δεξιότητες του μέσω της εικονογράφησης των παραμυθιών, των μύθων, του ποιήματος και των κατασκευών.
- Αναπτύσσει την παρατηρητικότητα του μέσω των εικόνων και του εξωφύλλου των παραμυθιών και ιδιαίτερα όταν του ζητάτε να τα εικονογραφήσουν.
- Αναπτύσσει την φαντασία και την εκφραστική δεξιότητα του μέσω της τέχνης.
- Κοινωνικοποιείται και συνεργάζεται στις θεατρικές παραστάσεις.
- Αναπτύσσει την δημιουργικότητα και την ικανότητα της μίμησης μέσω διάφορων ρόλων και καταστάσεων στα θεατρικά παιχνίδια.
- Καλλιεργεί τις κινητικές δεξιότητες του μέσω της μίμηση ρόλων με κινήσεις(πετούν σαν τα πουλιά κ.α.)
- Καλλιεργεί τις γλωσσικές και εκφραστικές δεξιότητες με τον αυτοσχεδιασμό, το διάλογο, τη δημιουργία, την επεξεργασία και την δραματοποίηση αφηγήσεων.
- Ανακαλύπτει τις τεχνικές του κουκλοθέατρου.
- Αναπτύσσει τις ικανότητες που χρειάζονται για την εκτέλεση διάφορων μουσικών οργάνων. Συγκεκριμένα, η επαφή του παιδιού με βιβλία που αναφέρονται στα μουσικά όργανα το φέρνει σε επαφή με τα όργανα και μαθαίνει τα χαρακτηριστικά τους και τον τρόπο λειτουργίας τους.

Στην μαθησιακή περιοχή «Παιδί και Περιβάλλον» ο ρόλος της παιδικής λογοτεχνίας είναι ενισχυτικός. Το παιδί σε αυτή την μαθησιακή περιοχή μέσα από διάφορες δραστηριότητες αναπτύσσει διάφορες ικανότητες. Συγκεκριμένα, το παιδί:

- Με την διήγηση εμπειριών ανακαλύπτει τον τρόπο ζωής των συμμαθητών του, συνειδητοποιεί την μοναδικότητα του αλλά κατανοεί και την διαφορετικότητα των άλλων. Ανακαλύπτει νέους πολιτισμούς με διαφορετικές γλωσσικές, πολιτισμικές και θρησκευτικές πεποιθήσεις.
- Ευαισθητοποιείται μέσα από ιστορίες που ακούει και κινητοποιείται για την επίλυση προβλημάτων.
- Καλλιεργείται η περιβαλλοντική του ευαισθησία.
- Αναπτύσσεται η χριστιανική πίστη μέσω των θρησκευτικών παραδόσεων, των εθνικών επετείων και των εθίμων. Το παιδί με την ανάγνωση παραμυθιών ή με τη συμμετοχή σε κάποια θεατρική παράσταση ανακαλύπτει ήθη και έθιμα.
- Με την ανάγνωση διάφορων παραμυθιών που αναφέρονται στις εποχιακές δραστηριότητες των ανθρώπων το παιδί ανακαλύπτει την στενή σχέση του περιβάλλοντος με τις δραστηριότητες του ανθρώπου.

- Μαθαίνει να ξεχωρίζει τις βασικές χρονικές έννοιες και να κατανοούν την χρονική ακολουθία των γεγονότων. Με τις αφηγήσεις των ιστοριών τα παιδιά αντιλαμβάνονται τη ροή του χρόνου και τις έννοιες του παρελθόντος, του παρόντος και του μέλλοντος.
- Διευρύνει τις γνώσεις του για τους ζωικούς και φυτικούς οργανισμούς μέσω των παραμυθιών, των εικονογραφημένων βιβλίων και των βιβλίων γνώσεων. Το παιδί καλλιεργεί τις γνώσεις του μαθαίνοντας για τον τρόπο διαβίωσης τους, τα εξωτερικά τους χαρακτηριστικά, την τροφοδοσία τους και τον τρόπο αναπαραγωγής τους.
- Διευρύνει τις γνώσεις του για τα φυσικά φαινόμενα, τις πηγές ενέργειας, τις ιδιότητες των υλικών, το φυσικό περιβάλλον τα μετεωρολογικά φαινόμενα από τα βιβλία γνώσεων.

Στην μαθησιακή περιοχή «Παιδί και Μαθηματικά» ο ρόλος της παιδικής λογοτεχνίας είναι εξίσου σημαντικός. Με παραμύθια και ποιήματα που αναφέρονται στους αριθμούς το παιδί:

- Κατανοεί πιο εύκολα τις αριθμητικές ποσότητες.
- Διατυπώνει απορίες, υποθέσεις, θέτει προβλήματα.
- Εμπλουτίζει την το λεξιλόγιο με λέξεις που συνδέονται με τα μαθηματικά.
- Με την σελιδαρίθμηση των βιβλίων το παιδί ανακαλύπτει την χρησιμότητα των αριθμών.

Στην μαθησιακή περιοχή «Παιδί και Πληροφορική» οι δραστηριότητες που αφορούν την παιδική λογοτεχνία βοηθούν το παιδί να εξερευνήσει και να μάθει τις δυνατότητες και την χρήση του ηλεκτρονικού υπολογιστή ακούγοντας κάποιο ποίημα ή με την ανάγνωση κάποιου διαδικτυακού βιβλίου από την νηπιαγωγό.

3^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΟ ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ

3.1 Η ανάπτυξη του λόγου.

Η παρουσίαση του λόγου στην ανθρώπινη ζωή είναι ένα σημαντικό κομμάτι στην ανάπτυξη του ανθρώπου. Από την παιδική ηλικία η πρώτη αναπτυξιακή ικανότητα που καλλιεργεί ο άνθρωπος είναι η γλωσσική. Η εκμάθηση του λόγου αποτελεί ένα τεράστιο έργο για τα παιδιά καθώς πρέπει να κατανοήσουν όλα τα επίπεδα της γλώσσας. Πρέπει να γνωρίζουν τους σωστούς ήχους αλλά και τους ήχους που συνδυάζονται σε χιλιάδες λέξεις, να κατανοήσουν ότι οι λέξεις απαρτίζουν μια πρόταση και εκφράζουν μια σκέψη. Είναι συγκλονιστικό το γεγονός ότι αυτή η δεξιότητα μπορεί να αναπτυχθεί στα 4 με 5 χρόνια του ανθρώπου.

Η ανάπτυξη του λόγου εντοπίζεται και στα τρία επίπεδα του λόγου:

1. Επίπεδο των φωνημάτων.
2. Επίπεδο των λέξεων και άλλων μορφημάτων.
3. Επίπεδο ενοτήτων προτάσεων ή συντακτικού.

Φωνήματα: Τα φωνήματα είναι μονάδες του προφορικού λόγου που μπορούν να ξεχωρίσουν τις λέξεις μεταξύ τους. Δηλαδή έχουν διαφοροποιητική αξία. Ανήκουν στις μη παρατηρήσιμες μονάδες και προκύπτουν από την αφαίρεση των παρατηρήσιμων, τους φθόγγους. Ο αριθμός τους είναι συγκεκριμένος σε κάθε γλώσσα. (Χατζησαββίδης, 2012)

Οι ενήλικοι ξεχωρίζουν τους ήχους που ανήκουν σε διαφορετικά φωνήματα στη μητρική τους γλώσσα, αλλά τους είναι δύσκολο να ξεχωρίσουν διαφορετικούς ήχους που ανήκουν στο ίδιο φώνημα, στη μητρική τους γλώσσα. Είναι γεγονός πως τα παιδιά μπορούν να ξεχωρίζουν ανάμεσα σε διαφορετικούς ήχους που ανήκουν σε διαφορετικά φωνήματα σε οποιαδήποτε γλώσσα. Στο πρώτο χρόνο της ζωής τους ανακαλύπτουν τα φωνήματα της γλώσσας τους χωρίς όμως να διακρίνουν μεταξύ ήχων που αντιστοιχούν στο ίδιο φώνημα της γλώσσας. Έπειτα από χρόνια μαθαίνουν ότι οι συνδυασμοί φωνημάτων συγκροτούν λέξεις. Ως τα 4 χρόνια τους τα παιδιά πλέον έχουν πλήρη γνώση για τον συνδυασμό των φωνημάτων.

Λέξεις: Τα παιδιά μόλις από τον πρώτο χρόνο αρχίζουν να μιλούν και στα δύο τους χρόνια ήδη έχουν έννοιες για πολλά πράγματα. Το πρώτο λεξιλόγιο συνήθως είναι το ίδιο για όλα τα παιδιά. Πιο συγκεκριμένα οι πρώτες λέξεις είναι τα μέλη της οικογένειας, τα ζώα, τα παιχνίδια που παίζουν, το φαγητό, τα μέρη του σώματος. Όμως είναι γεγονός ότι υπάρχει ένα κενό ανάμεσα στην έννοια που θέλουν να επικοινωνήσουν και στις λέξεις που έχουν στην διάθεσή τους. Αυτό συνήθως παρατηρείται στην ηλικία του 1 ως 2 ½ έτος όπου χρησιμοποιούν λέξεις για παρόμοιες έννοιες. Για παράδειγμα μπορεί να ονομάσει σκύλο μια γάτα ή ένα πρόβατο ενώ γνωρίζει το νόημα της λέξης. Αυτό το φαινόμενο μειώνεται καθώς το παιδί μεγαλώνει και αυξάνει το λεξιλόγιό του. Στην ηλικία των 6 τα παιδιά πλέον έχουν αναπτύξει το λεξιλόγιο τους περίπου στις 15.000 λέξεις.

Ενότητα προτάσεων: Στην ηλικία των 1 ½ και 2 ½ τα παιδιά συνδέουν δύο λέξεις και φτιάχνουν απλές προτάσεις. Για παράδειγμα «σκύλος εδώ» εννοώντας «ο σκύλος είναι εδώ». Παραλείπουν γραμματικές λέξεις ή άλλα γραμματικά μορφήματα και χρησιμοποιούν μόνο τις λέξεις που θεωρούν ότι έχουν σημαντικό περιεχόμενο. Στη συνέχεια οι προτάσεις τους γίνονται πιο σύνθετες με νοηματική απόδοση και μεγαλύτερη ακρίβεια. Για παράδειγμα η πρόταση «η μαμά πεινάει» γίνεται «η μαμά μου είναι πεινασμένη». Η εφαρμογή της ρηματικής φράσης είναι το πρώτο βήμα για την ενότητα των προτάσεων. Στη συνέχεια εντάσσουν τους συνδέσμους, όπως «και» «δεν» και γραμματικά μορφήματα διαρθρώνοντας έτσι μια σωστή πρόταση. (Atkinson et.at., 2003)

3.1 Ο περιγραφικός λόγος.

Ο περιγραφικός λόγος αποτελεί την ικανότητα του ανθρώπου να περιγράψει κάτι (αντικείμενο, ζώο, πρόσωπο, γεγονός) χρησιμοποιώντας τον λόγο (γραπτό ή προφορικό). Η περιγραφή έχει δύο μορφές την αντικειμενική και την υποκειμενική. Η αντικειμενική περιγραφή είναι η πιστή αντικειμενική απόδοση του θέματος που περιγράφουμε, χωρίς το προσωπικό στοιχείο του ομιλητή (απόψεις, κρίσεις, συναισθήματα). Η υποκειμενική περιγραφή είναι η αντικειμενική απόδοση του θέματος που περιγράφουμε, αλλά εκφράζονται οι προσωπικές σκέψεις ή συναισθήματα. (Κασσωτάκη, 2013)

Η οργάνωση του περιγραφικού λόγου ακολουθεί μια συγκεκριμένη διαδικασία. Η διαδικασία αυτή ακολουθεί το οργανωτικό πρότυπο και δείχνει τα βήματα που θα ακολουθήσουμε για να περιγράψουμε το αντικείμενο της περιγραφής. Τα βήματα είναι τα εξής:

1. Η μελέτη σου συγκεκριμένου αντικειμένου μέσω του βασικού του χαρακτηριστικού (κατηγοριοποίηση). Εντάσσουμε το αντικείμενο περιγραφής στη κατηγορία που ανήκει (π.χ. το αχλάδι είναι φρούτο).
2. Η επικέντρωση στο συγκεκριμένο αντικείμενο (παράθεση χαρακτηριστικών). Σε αυτό το στάδιο προσθέτουμε και άλλα χαρακτηριστικά τα οποία είναι σημαντικά (π.χ. το αχλάδι είναι φρούτο, είναι πράσινο).
3. Επιλογή και αναφορά των λεπτομερειών του αντικειμένου. Διαλέγουμε ποιες λεπτομέρειες του αντικειμένου θα αναλύσουμε και με ποιόν τρόπο θα τις παρουσιάσουμε.
4. Τέλος, εφόσον έχουμε ολοκληρώσει με την επιλογή του αντικειμένου περιγραφής και τις λεπτομέρειες που θα χρησιμοποιήσουμε είμαστε έτοιμοι να ξεκινήσουμε την περιγραφή.

Σημαντικό μέρος του περιγραφικού λόγου αποτελεί η αισθητηριακή ανάλυση. Για να περιγράψουμε ένα αντικείμενο, ένα πρόσωπο ή ένα γεγονός χρησιμοποιούμε τις αισθήσεις μας οι οποίες είναι: η όραση, η ακοή, η αφή, η όσφρηση, η γεύση, το συναίσθημα. (Κασσωτάκη, 2013)

Πιο συγκεκριμένα στον παρακάτω πίνακα βλέπουμε τις αισθήσεις που χρησιμοποιούμε στον περιγραφικό λόγο:

Όραση	Ακοή	Συναισθήματα
Χρώμα	Μελωδικός ήχος	Αρέσκεια
Αντίθεση (φωτεινό, σκούρο κ.α.)	Δυνατός ήχος	Φόβος
Θέση (κοντά, μακριά κ.α.)	Σιγανός ήχος	Αγάπη
Υφή (μαλακό, σκληρό κ.α.)	Ουρλιαχτό	Χαρά
Σχήμα (στρογγυλό, τριγωνικό κ.α.)	Ψίθυρος	Λύπη
Διαστάσεις (ύψος, πλάτος κ.α.)		Συμπάθεια/ αντιπάθεια

Όσφρηση	Γεύση
Γλυκιά μυρωδιά	Γλυκιά γεύση
Πικάντικη μυρωδιά	Πικρή γεύση
Άσχημη μυρωδιά	Αλμυρή γεύση
Φρουτώδης μυρωδιά	Ξινή γεύση
Ωραία μυρωδιά	Καυτερή γεύση
	Φρέσκια γεύση

Η χρήση ενός πλάνου ανάλογα με την φύση της περιγραφής είναι βοηθητική προκειμένου να ταξινομήσουμε τις αισθητήριες λεπτομέρειες. Για τα παιδιά που δυσκολεύονται στον περιγραφικό λόγο είναι απαραίτητο να μάθουν να χρησιμοποιούν το πλάνο περιγραφής και με το πέρασμα του χρόνου το

αποσύρεται και εφαρμόζουν το πλάνο από μνήμης του και συνεχίζουν την περιγραφή με το οπτικό βοήθημα της εικόνας.

Δόμηση και συνοχή του περιγραφικού λόγου:

- Επιλογή θέματος
- Επιλογή βασικών χαρακτηριστικών (κατηγοριοποίηση)
- Χρήση ενεστώτα και ρήματα αίσθησης
- Χρήση περιγραφικών λέξεων (επίθετα, τοπικά επιρρήματα, επιρρηματικές φράσεις)
- Αισθητηριακές/Περιγραφικές λέξεις (επίθετα)
- Σχεδιασμός μιας λογικής συνέπειας χρησιμοποιώντας κατάλληλες λέξεις (συνδετικές, συμπερασματικές). Βεβαιώνοντας ότι το συμπέρασμα είναι λογικό και σχετικό. (Κασσωτάκη, 2013)

3.3. Ποιες δραστηριότητες από το αναλυτικό πρόγραμμα αντιστοιχούν στην ανάπτυξη και την καλλιέργεια του περιγραφικού λόγου.

Ο στόχος του νηπιαγωγείου είναι να βοηθήσει τα παιδιά να αναπτυχθούν σωματικά, συναισθηματικά, νοητικά και κοινωνικά μέσα σε ένα πλαίσιο ευρύτερων στόχων της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Το νηπιαγωγείο θα πρέπει να εξασφαλίζει τις κατάλληλες προϋποθέσεις προκειμένου τα παιδιά να κοινωνικοποιούνται και να αναπτύσσονται ολόπλευρα (Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, 2019).

Το πρόγραμμα του νηπιαγωγείου πρέπει να βασίζεται:

- στη γνώση για τη μάθηση και την ανάπτυξη των παιδιών
- στις σχετικές θεωρητικές συζητήσεις
- στα εμπειρικά δεδομένα για το σχεδιασμό κατάλληλων προγραμμάτων.

Τα παιδιά μέσα σε ένα κατάλληλο και εύπορο σε ερεθίσματα περιβάλλον ανακαλύπτουν τις αισθήσεις, δημιουργούν ιδέες και δομούν την γνώση. Μέσα από την ανάπτυξή τους ωθούνται σε πιο σύνθετες και περίπλοκες μορφές αλληλεπίδρασης με αποτέλεσμα να καλλιεργούνται οι γλωσσικές και νοητικές τους ικανότητες.

Σύμφωνα με το Πρόγραμμα σπουδών του νηπιαγωγείου, **το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών για το νηπιαγωγείο (ΔΕΠΠΣ)** αποτελεί ένα οργανωμένο σύστημα εργασίας το οποίο σκιαγραφεί τις γνώσεις που πρέπει να υιοθετήσουν τα παιδιά, τις διαδικασίες με τις οποίες επιτυγχάνονται οι

γενικές επιδιώξεις που καθορίζονται και τις αρμοδιότητες του εκπαιδευτικού ενώ παράλληλα θέτει το πλαίσιο μέσα στο οποίο πραγματοποιείται η μάθηση και η διδασκαλία. Το ΔΕΠΣ προσδιορίζει τις κατευθύνσεις των προγραμμάτων σχεδιασμού και ανάπτυξης δραστηριοτήτων Γλώσσας, Μαθηματικών, Μελέτης Περιβάλλοντος, Δημιουργίας και Έκφρασης (Εικαστικά, Μουσική, Δραματική Τέχνη, Φυσική Αγωγή) και Πληροφορικής για το παιδί.

Σύμφωνα με το ΔΕΠΠΣ παρουσιάζονται παρακάτω τα προγράμματα σχεδιασμού και ανάπτυξης δραστηριοτήτων όπου αντιστοιχούν στη καλλιέργεια και στην ανάπτυξη του περιγραφικού λόγου του παιδιού (Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, 2019). :

Παιδί και Γλώσσα:

Προφορική επικοινωνία

- Το παιδί παροτρύνεται από τις ερωτήσεις του εκπαιδευτικού να παρατηρήσει και να περιγράψει ένα αντικείμενο, μια εικόνα ή ένα γεγονός.
- Συνθέτει ιστορίες και περιγράφει εμπειρίες τους.
- Αναπτύσσει μια στοιχειώδη επιχειρηματολογία προκειμένου να αιτιολογήσει την άποψή του και να πείσει τους συνομιλητές του.
- Ασκείται στη χρήση εύστοχων λέξεων π.χ. επίθετα.

Ανάγνωση

- Το παιδί έρχεται σε επαφή με εικονογραφημένα βιβλία, περιοδικά, εφημερίδες όπου το κείμενο σε συνδυασμό με την εικόνα μεταφέρουν ένα μήνυμα.
- Περιγράφει εικόνες.
- Κάνει υποθέσεις για το περιεχόμενο του βιβλίου μέσα από την περιγραφή της εικόνας του εξώφυλλου.
- Κατά την ολοκλήρωση της ανάγνωσης ενός βιβλίου με ερωτήσεις της νηπιαγωγού το παιδί παροτρύνεται να περιγράψει την ιστορία που άκουσε.

Παιδί και Μαθηματικά:

- Δίνονται ευκαιρίες παρατήρησης, περιγραφής, ταξινόμησης και σύγκρισης με βάση ορισμένων γνωρισμάτων που είναι κοινά σε αντικείμενα και καταστάσεις για κάποιο σκοπό (χρώμα, σχήμα, μέγεθος).
- Παρατηρεί και περιγράφει διάφορα γεωμετρικά σχήματα χρησιμοποιώντας τα στοιχεία και τις ιδιότητές τους (κορυφές, πλευρές κ.α.)
- Με τις κατάλληλες δραστηριότητες περιγράφει θέσεις, διευθύνσεις και διαδρομές είτε μέσα στην αίθουσα είτε στον προαύλιο χώρο (π.χ. πάνω-κάτω, δεξιά-αριστερά, μέσα-έξω).

- Εμπλουτίζει το λεξιλόγιο του με λέξεις που συνδέονται με τα μαθηματικά (π.χ. μεγαλύτερο από, μικρότερο από, στρογγυλό, κυλινδρικό κ.α.)
- Περιγράφει σχέσεις και διαδικασίες. (γραφικές παραστάσεις, πίνακες διπλής εισόδου κ.α.)
- Περιγράφει το σχέδιο με το οποίο είναι κατασκευασμένη μια κανονικότητα ή ένα μοτίβο.

Παιδί και περιβάλλον:

Ανθρωπογενές περιβάλλον

- Η εξερεύνηση του άμεσου περιβάλλοντος (σπίτι, σχολείο, πόλη κ.α.) βοηθάει στην καλλιέργεια του περιγραφικού λόγου καθώς το παιδί παροτρύνεται να περιγράψει και να συγκρίνει το περιβάλλον του.
- Μέσα από διάφορες δραστηριότητες πληροφορείται για την ανακύκλωση. Η συμμετοχή σε διάφορα προγράμματα ανακύκλωσης βοηθάει το παιδί στη συνέχεια να περιγράψει τα στάδια ανακύκλωσης.
- Περιγραφή των σημάτων οδικής κυκλοφορίας, των δρόμων και των αυτοκινήτων.
- Το παιδί μαθαίνει να παρατηρεί και να περιγράφει διάφορες εφαρμογές της επιστήμης στην καθημερινή ζωή. (πλεύση, ψύξη, θέρμανση κ.α.)
- Επαφή με τον πολιτισμό (ήθη, έθιμα, μύθοι, ιστορίες κ.α.). Τα παιδιά ανακαλύπτουν, περιγράφουν ήθη και έθιμα. Ανακαλύπτουν και αναγνωρίζουν ιστορικό υλικό.

Φυσικό περιβάλλον και αλληλεπίδραση.

- Περιγράφει, συγκρίνει και κατηγοριοποιεί τους ζωικούς οργανισμούς. (χαρακτηριστικά, τρόπος ζωής, τόπος διαβίωσης).
- Περιγράφει, συγκρίνει, και ταξινομεί τους φυτικούς οργανισμούς (χαρακτηριστικά, η παραγωγή τους κ.α.)
- Παρατηρεί και περιγράφει την τροφική αλυσίδα.
- Παρατηρεί και περιγράφει τα φυσικά φαινόμενα.
- Παρατηρεί και περιγράφει πειράματα, υλικά, εργαλεία κ.α.
- Παρατηρεί και περιγράφει τις καιρικές και τις εποχιακές συνθήκες.

Παιδί δημιουργία και έκφραση:

- Τα παιδιά εκφράζουν τις σκέψεις και τις προτιμήσεις τους για έργα τέχνης ενώ παράλληλα τα παρατηρούν και τα περιγράφουν.
- Περιγράφουν απόψεις και συναισθήματα για μια θεατρική παράσταση που παρακολούθησαν ή από μια επίσκεψη στο μουσείο.
- Αναγνωρίζουν και περιγράφουν διάφορα αθλήματα.

- Αναγνωρίζουν και περιγράφουν πως οι σωματικές δραστηριότητες επιδρούν στο σώμα (λαχανιάζουν, ζεσταίνονται).
- Περιγράφουν και συγκρίνουν τις ικανότητές τους και τις ικανότητες των άλλων (π.χ. ο Χρήστος τρέχει πιο γρήγορα, ενώ ο Πέτρος παίζει καλύτερα μπάσκετ).
- Περιγράφουν, ταξινομούν και συγκρίνουν ήχους και διάφορα μουσικά όργανα.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Εν κατακλείδι, συμπεραίνουμε ότι ο ρόλος της Παιδικής Λογοτεχνίας είναι πολύ σημαντικός διότι συμβάλλει στην κοινωνική, πνευματική και ψυχική ανάπτυξη του παιδιού. Τα είδη της έχουν ξεχωριστή εκπαιδευτική αξία και αποτελούν ξεχωριστό κομμάτι. Εξίσου σημαντική είναι η θέση του εκπαιδευτικού, που αποτελεί τον συνοδοιπόρο του νηπίου σε αυτό το εκπαιδευτικό ταξίδι. Η ιστορική εξέλιξη της παιδικής λογοτεχνίας με το πέρασμα του χρόνου είναι τεράστια καθώς διαφοροποιείται στο περιεχόμενο, στη θεματολογία, στη μορφή και στο ύφος της.

Η παιδαγωγική αξία της είναι αναμφισβήτητη. Ο σκοπός της φαίνεται μέσα από τις δραστηριότητες που εφαρμόζονται τόσο στη μαθησιακή περιοχή της γλώσσας όσο και στις υπόλοιπες μαθησιακές περιοχές. Η αξιοποίηση της βιβλιοθήκης στο χώρο του νηπιαγωγείου αποτελεί ένα από τα μεγαλύτερα πλεονεκτήματα στην ανάπτυξη του παιδιού. Όσον αφορά την γλωσσική ικανότητα του παιδιού μέσω της παιδικής λογοτεχνίας γίνεται με ευχάριστο και εύκολο τρόπο που τα παιδιά αγαπούν. Ο εκπαιδευτικός με την υλοποίηση διάφορων δραστηριοτήτων με βάση το ΔΕΠΠΣ είναι έτοιμος να συμβάλλει στον περιγραφικό λόγο του παιδιού. Ο περιγραφικός λόγος πρέπει να βασίζεται σε μια συγκεκριμένη διαδικασία και στην αισθητική ανάλυση του παιδιού.

Κλείνοντας θα τονίζαμε πως η παιδική λογοτεχνία είναι ο δρόμος για την αναψυχή και την διασκέδαση του ανθρώπου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Atkinson R.L , Atkinson R.C, Bem D.J, Smith E.E & Nolen-Hoeskema S. (2003) μτφρ: Σόλμαν, Μ. Εισαγωγή στην ψυχολογία του Hilgard. Κεφάλαιο: Γλώσσα και σκέψη. Τόμος: Α΄. Σειρά: Α΄: Ψυχολογία. (Σελ.597-600)

Αναγνωστόπουλος, Β. (1982). Τάσεις και εξελίξεις της παιδικής λογοτεχνίας. Αθήνα: Εκδόσεις Φίλων.

Αναγνωστόπουλος, Β. (1987). Θέματα παιδικής λογοτεχνίας-Α΄ Ανιχνεύσεις. Αθήνα: Καστανιώτης.

Αναγνωστόπουλος, Β. (1997). Η τέχνη και τεχνική του παραμυθιού. Αθήνα: Καστανιώτης.

Αναγνωστοπούλου, Δ. (2007). Λογοτεχνική πρόσληψη στην προσχολική και πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Αθήνα: Πατάκη.

Αποστολίδου, Β & Χοντολίδου, Ε. (2006) Λογοτεχνία και εκπαίδευση. Αθήνα: Τυπωθήτω.

Αρβανίτη, Ι. (2012 Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης). Διδακτορική διατριβή με θέμα: Η σχολική βιβλιοθήκη ως παράγοντας της δυναμικής του εκπαιδευτικού περιβάλλοντος: χώρος και εκπαιδευτική διαδικασία.

Αριές, Φ. (1990). Αιώνες Παιδικής ηλικίας. Αθήνα: Γλάρος.

Γιάκος, Δ. (1989). Ιστορία της ελληνικής παιδικής λογοτεχνίας από το ΙΘ΄ αι.έως σήμερα. Αθήνα: Παπαδήμας.

Δελώνης, Α. (1990). Ελληνική Παιδική Λογοτεχνία 1835-1985. Από τις πρώτες ρίζες μέχρι σήμερα. Αθήνα: Ηράκλειτος.

Εγκυκλοπαίδεια Δομή (2005) . Τόμος: 22 Ομφάλη-Πανσέληνος. Σελ.542 Εκδόσεις ΔΟΜΗ Α.Ε.

Ήγκλέτον, Τ. (1989). Εισαγωγή στη θεωρία της λογοτεχνίας, μτφ. Τζιόβας, Δ.. Αθήνα: Οδυσσέας.

Κανατσούλη, Μ. (2002). Εισαγωγή στη θεωρία και κριτική της Παιδικής Λογοτεχνίας: σχολικής και προσχολικής ηλικίας. Θεσσαλονίκη: University Studio Press.

Καρπόζηλου, Μ. (1994). Το παιδί στη χώρα των βιβλίων. Αθήνα: Καστανιώτης

Κασσωτάκη, Α. (2013). Ανάπτυξη περιγραφικού λόγου. Ολοκληρωμένη μεθοδολογία και παρέμβαση. Κύπρος: Urbility Publications LTD.

Κατσίκη, Α. & Γκιβάλου (1994). Παιδική λογοτεχνία: Θεωρία και πράξη. Αθήνα: Καστανιώτη.

Ματσαγγούρας, Η. (2003). Η διαθεματικότητα στη Σχολική Γνώση. Αθήνα: Γρηγόρης.

Παπαδάτος, Γ. (2009). Παιδικό βιβλίο και Φιλαγνώσια. Θεωρητικές αναφορές και προσεγγίσεις- δραστηριότητες. Αθήνα: Πατάκη.

Παπανικολάου, Ρ. & Τσιλιμένη, Τ., (1992). Η παιδική λογοτεχνία στο νηπιαγωγείο: Θεωρία και πράξη. Αθήνα: Καστανιώτη.

Χατζησαββίδης, Σ. (2012). Νεοελληνική γραμματική: Θεωρητικές βάσεις και περιγραφή. Θεσσαλονίκη: BANIAS

Διαδικτυακές Πηγές:

Κωτόπουλος, Τ., (2013). Μάθημα: παιδική λογοτεχνία. Διαθέσιμο στο: <https://eclass.uowm.gr/modules/document/?course=NURED185>

Μαυρούδη, Χ.(χ.η). Οδηγός παιδικής λογοτεχνίας για παιδαγωγούς προσχολικής αγωγής. Διαθέσιμο στο: <https://free.openeclass.org/modules/document/file.php/HUM103/%CE%97%20%CF%80%CE%B1%CE%B9%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%AE%20%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%BF%CF%84%CE%B5%CF%87%CE%BD%CE%AF%CE%B1%20%CF%83%CF%84%CE%B7%20%CE%B6%CF%89%CE%AE%20%CF%84%CF%89%CE%BD%20%CF%80%CE%B1%CE%B9%CE%B4%CE%B9%CF%8E%CE%BD%20%CE%BA%CE%B1%CE%B9%20%CE%BF%20%CF%81%CF%8C%CE%BB%CE%BF%CF%82%20%CF%84%CE%B7%CF%82.pdf>

Νικολαΐδη, Φ. (2016). Η έννοια της παιδικής ηλικίας διαχρονικά. Πρακτικά του Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης (ΕΛΛ.Ι.Ε.Π.ΕΚ.), 8ο Πανελλήνιο Συνέδριο 18,19 Νοεμβρίου 2016. Διαθέσιμο στο: http://www.elliepek.gr/documents/8o_synedrio_eisigiseis/49%CE%9D%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BB%CE%B1%CF%8A%CE%B4%CE%B7.pdf

Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (2011). Εκπαιδευτικοί σχεδιασμοί δημιουργικά περιβάλλοντα μάθησης. Διαθέσιμο στο: http://www.pi-schools.gr/preschool_education/odigos/nipi.pdf

Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (2019). Διαθέσιμο στο: http://www.pi-schools.gr/programs/depps/?fbclid=IwAR3pnp5r9LhJvivyC9R_1u4lCoL7_BgKhybWNYianG-fjrC-DMOON5mPipxM